ВЫДАННЕ АСВЕТНІКАЎ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ

НАСТАЎНІЦКАЯ газета

№ 31(5213)
Субота,
17 сакавіка
2001 года

Выходзіць
з 20 снежня
1945 года

Кошт
у розніцу —
49 руб.

Пра што б хацелася сказаць на II з'ездзе настаўнікаў Рэспублікі Беларусь

Каб не згасла жаданне працаваць...

У двары нашага дома расце бяроза. 25 гадоў назад, калі мы прыехалі ў Карэлічы, кволае дрэўца не звяртала на сябе ўвагі, а зараз прыгажуня-бяроза здзіўляе раскошай кроны, пад якой на змайстраванай мужчынамі лавачцы любяць пасядзець ці то ў спякотны летні дзень, ці ціхім пяшчотным вечарам і дарослыя, і дзеці. Штораніцы вітаюся з мілым сэрцу дрэвам, па галінках вызначаю надвор'е: у ветраны, сцюдзёны дзень, нібы жывая, заломвае рукі-галінкі, стогне, знясілена хінецца долу, нібы просіць аб літасці. Калі непагадзь уціхамірваецца, стаіць яна спакойная і мудрая, велічная і неразгаданая, вее ад яе такой скрытай непакорнасцю і сілай, што і сам адчуваеш, як поўніцца істота такой вось непамернай прагай да жыцця. Не ведаю чаму, у думках заўсёды параўноўваю настаўніцкі лёс з вобразам маёй бярозкі: то буры, то ліхалецці ўрываюцца ў яго, але трымаецца настаўнік, непахісны ў сваёй апантанасці да працы, у сваёй самаахвярнасці, любові да дзяцей і жыве, саграваючы сэрца надзеяй, што ў рэшце рэшт голас яго будзе пачуты, на змену роспачы і разгубленасці прыйдзе стабільнасць, заснаваная на разуменні галоўнай задачы працы педагога.

Вось таму, калі б пашчасціла выйсці на трыбуну настаўніцкага з'езда, у першую чаргу я з вялікай гордасцю выказала б словы захаплення ў адрас педагагічнага калектыву сваёй школы, які жыве непаўторным змястоўным жыццём, у цесным супрацоўніцтве і садружнасці з вучнямі і бацькамі. Аб гэтым не раз пісалі ў друку нашы вучні. Назвала б прозвішчы ўсіх педагогаў, што працуюць у школе. Яны заслугоўваюць павагі, бо даюць вучням такія веды, якія дазваляюць ім у поўнай меры раскрыць свае здольнасці ў ВНУ, на прадметных алімпіядах рознага ўзроўню. У школе пануе своеасаблівы творчы дух, дух адзінства і ўзаемаразумення не толькі ў працэсе навучання, але і выхавання. І тое, як арганізуецца свабодны адпачынак дзяцей сумесна з настаўнікамі і бацькамі — асобная старонка ў выступленні. Вось чаму ў амаль тысячнай вучнёўскай сям'і няма правапарушэнняў, што вельмі рэдка ў сённяшні час, няма цякучасці кадраў, састаў калектыву стабільны, моцны, немалы працэнт яго — былыя нашы вучні. Ніколі не баставалі, не наракалі, і не таму, што багатыя, проста няма калі, не хапае часу: уся ўвага, усе сілы аддаюцца дзецям. Не прамінула б магчымасці сказаць, як важна, калі ініцыятарам творчага духу з'яўляецца кіраўнік. Таму б выказала задавальненне і ўдзячнасць былому дырэктару школы В.І.Апалоніку (зараз загадчык аддзела адукацыі) за той уздым, які пачаў у школе і пакінуў у наследства маладому, таленавітаму свайму пераемніку А.М.Маркевічу. Разам з адміністрацыяй, намеснікамі А.А.Вярбіцкай, Г.І.Хвіневіч ён умела накіроўвае намаганні педагогаў на рэфармаванне школы, напаўняе яе жыццё новымі ідэямі, новымі здзяйсненнямі.

Я папрасіла б з высокай трыбуны, каб быў удастоены вышэйшай дзяржаўнай узнагароды старшыня Карэліцкага райвыканкама І.М.Шматко за тое, што аўтарытэт настаўніка, талент вучня ён узняў на самы высокі п'едэстал, а школьныя праблемы паставіў у аснову найважнейшых. Дзякуючы рашэнню райвыканкама вучні-выдатнікі па выніках чвэрці атрымоўваюць імянныя стыпендыі, таленавітым вучням прысвойваюцца прэміі славутага земляка Ігната Дамейкі, лепшым настаўнікам з 2000 года вызначаецца званне "Педагог-майстар" з уручэннем прэміі, ладзіцца штогод раённы выпускны баль, на якім медалісты атрымоўваюць каштоўныя падарункі, выдаткоўваюцца немалыя сродкі для ўмацавання матэрыяльнай базы школ, у тым ліку і нашай, для правядзення мерапрыемстваў, якія ўзвышаюць і ўмацоўваць сям'ю, гонар маці, існасць маладога чалавека, памяць аб тых, каму абавязаны жыццём. Гэта і вечарыўшанаванні сем'яў розных пакаленняў "Ад усёй душы", і злёты салдацкіх удоў, і сустрэчы з жанчынамі раёна, і спартыўныя святы, і непасрэдныя сустрэчы-размовы з маладым пакаленнем. Шмат увагі надаецца выхаванню культуры, павагі да роднага куточка зямлі. Чалавек не зробіць зла, калі будзе тварыць прыгажосць сваімі рукамі. Вось чаму знешняму выгляду пасёлка, вёсак надаецца найвялікшая ўвага. І так прыемна, калі бацькі, калі прыязджаюць госці Карэлічаў, калі прыязджаюць да нас, гавораць, што адчуваюць сябе, нібы ў еўрапейскім горадзе. На наш настрой станоўча ўплывае і тое, што няма праблем з выплатай заработнай платы, адпускных. Кожная школа ў раёне мае свой адметны твар, не губляецца ў [illegible] дзён.

Каб не прапаў аптымізм, каб не згасла жаданне працаваць, я звярнулася б з пытаннямі да прадстаўнікоў Міністэрства адукацыі і папрасіла б [illegible] даць канкрэтныя адказы і цвёрдае абяцанне іх вырашыць.

Па-першае, хто канкрэтна займаецца сёння вывучэннем стану здароўя дзяцей у сувязі з пачаткам навучання з шасцігадовага ўзросту, адпаведнасцю ўмоў іх знаходжання ў навучальнай установе? Хто вывучыў і прааналізаваў стаўленне бацькоў да гэтага пытання? Што ў выніку важней для ўсіх нас — пагоня за рэформамі ці здароўе будучай нацыі?

Па-другое, ці прачыталі навукоўцы, аўтары многіх падручнікаў, асабліва для пачатковых класаў, гэтыя падручнікі вачыма і розумам саміх дзяцей? Ці не з'яўляецца бяссілле дзіцяці і бацькоў перад мудронасцю і празмернай ускладнёнасцю матэрыялу праграмы галоўнай прычынай дзіцячых псіхозаў, нежадання ісці ў школу і, што самае страшнае, затоенай нянавісцю да яе"?

Па-трэцяе, задала б пытанне: ці ўзважваў хто ранец першакласніка, з якім ён ідзе ў школу? Гэта таксама норма? Ці наша "дапамога" для развіцця скаліёзаў?

Прапанавала б прадстаўнікам вышэйшых органаў адукацыі, каб далі грунтоўную рэальную схему дзейнасці класнага кіраўніка. Як яму сумясціць абавязкі настаўніка-прадметніка з тымі шматлікімі функцыямі, выканання якіх патрабуюць ад класнага кіраўніка [illegible] 7-8 урокаў, а яшчэ факультатывы, курсы на выбар? [illegible] Магчыма, з'езд [illegible] растлумачыў бы нам, настаўнікам пасёлкаў, чаму мы не адносімся да катэгорыі сельскіх школ і не маем 20 працэнтаў надбаўкі? Цэны на прадукты і прамысловыя тавары вышэй, бо мы — не горад, палоць буракі ходзім, з вучнямі капаем бульбу ў калгасе, падымаем лён, працуем не ў менш складаных умовах, чым нашы калегі. Адказу на пытанне няма? А мы яго чакаем.

І нарэшце самае галоўнае. Меншае колькасць дзяцей, якія б хацелі набыць прафесію настаўніка. А калі і заканчвае студэнт педВНУ, дык стараецца ўладкавацца на больш прыбытковую работу. У школе ў хуткім часе не стане мужчын-педагогаў, што адмоўна паўплывае на стан выхавання падлеткаў. Чаму? Адказ знаходжу ў словах былога вучня: "Школу люблю, працаваў бы з задавальненнем, але як успомню сваіх настаўнікаў — у адным паліто ці касцюме па дзесяць гадоў ходзяць. Прыкра. Не хачу адчуваць сябе прыніжаным у вачах дзяцей. Хачу адчуваць сябе чалавекам". Не пагадзіцца з яго словамі нельга. Паліто больш-менш добрае каштуе сёння каля 200 тысяч рублёў, боты скураныя — за 50 тысяч, зарплаты ж — ад 40 да 80 тысяч. Нават і галадаючы не збярэш.

Бярозка мацуе свае сілы сокамі зямлі, каранямі сваімі трымаецца за яе паверхню, таму жыве, крапчэе, прыгажэе. Вось таму і жадаю, каб на з'ездзе не гучалі лозунгі, не было афіцыйных стандартаў хвалебных самасправаздач, а ішла зацікаўленая размова ў інтарэсах перш за ўсё дзяцей. [illegible] тэхналогіі навучання і выхавання — Таленту педагога-творцы, адукавання, сапраўднага Чалавека.

Галіна КАЛТУНОВА,
намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце сярэдняй школы № 1 г.п.Карэлічы, выдатнік асветы.

Рухацца і развівацца далей

Марына Анатольеўна Нікіцюк, дырэктар сярэдняй школы № 3 Бярозы, што ў Брэсцкай вобласці:

— У нашай школе, як і ў шматлікіх школах нашай рэспублікі, праблем хапае. Іх ужо можна падзяляць на блокі. Сваю ж увагу я хачу засяродзіць на самых асноўных. Гэта падручнікі. Пра іх ужо шмат пісалася і гаварылася, тым не менш неадпаведнасць стандарта, падручніка і праграмы працягвае існаваць. Балючая праблема нашых выпускнікоў — неадпаведнасць школьнай праграмы і праграмы ўступных экзаменаў у вышэйшыя навучальныя ўстановы рэспублікі. Праблему такой неадпаведнасці, напэўна, трэба вырашаць на ўзроўні Міністэрства адукацыі.

Перапоўненасць школы. У школе займаецца 2100 чалавек, у класах па 30 — 34 вучні, таму асноўны падыход да навучання, над якім школа працуе ўжо трэці год — асобасна арыентаваны. У нас добра наладжана работа факультатываў, курсаў па выбары, заняткаў па інтарэсах. Нягледзячы на складаныя ўмовы, вучні сярэдняй і вышэйшай ступені навучання маюць магчымасць вывучаць асобныя прадметы на павышаным і паглыбленым узроўні. На жаль, умовы не даюць магчымасці праводзіць больш плённую работу з вучнямі, хоць патэнцыял настаўнікаў вялікі, пра што сведчыць той факт, што палова настаўнікаў школы выкарыстоўваюць элементы новых педагагічных тэхналогій. У раёне ўкараняюцца новыя тэхналогіі не толькі навучання, а і кіравання школай.

І, напэўна, самая галоўная праблема адукацыі нашай краіны — недастатковая матэрыяльная база. Вучні малодшых класаў нашай школы займаюцца па эксперыментальных праграмах "Крок за крокам", "Арыенцір", дзеці з адхіленнямі ў развіцці маюць магчымасць займацца ў класах інтэграванага і карэкцыйна-развіццёвага навучання. Зразумела, што для такіх класаў патрэбна лепшае матэрыяльнае забеспячэнне і большая дапамога з боку ўлады.

Жадання і ўласных магчымасцяў настаўнікаў мала. Мы не можам забяспечыць нашых настаўнікаў нават самым элементарным — літаратурай. Не сакрэт, што іх заработная плата не дазваляе купляць метадычную літаратуру рэгулярна, таму даводзіцца шукаць іншае выйсце. Настаўнікі набываюць навінкі літаратуры, перыёдыку для сябе і для школы ў складчыну. Шмат дапамагае раённая бібліятэка. Яе супрацоўнікі праводзяць мерапрыемствы па літаратуры, гісторыі, сусветнай мастацкай культуры. Не забываюць пра нас і бацькі, але ўсё роўна гэтага недастаткова. Нам неабходна новае тэхнічнае забеспячэнне, самае простае абсталяванне. Час жа не стаіць на месцы. Мы павінны рухацца і развівацца далей.

Падрыхтавала
Вольга ДУБОЎСКАЯ.

Не абяцанкамі, а канкрэтнымі дзеяннямі

Як хацелася б, каб да нас, настаўнікаў-пенсіянераў, адносіны былі больш прыязнымі, пачынаючы ад уладных структур рознага рангу, а таксама з боку грамадскасці. Было б такое, то, мне думаецца, спецыяльна выдзелілі б прадстаўніцтва на з'езд ад гэтай катэгорыі педагогаў з кожнага раёна. Дзякуй "Настаўніцкай газеце" за прадастаўленую магчымасць выступіць у ёй усім жадаючым, выказацца пра набалелае, істотнае, важнае, штосьці прапанаваць, параіць, патрабаваць.

Мяркую, што большасць выступоўцаў будзе карыстацца не роднай беларускай мовай, якая фармальна мае статус дзяржаўнай, а мовай суседняй дзяржавы. Дык да чаго ж мы дажыліся, калегі, што перасталі паважаць Богам дадзенае нам слова. Слова, мову, якую цанілі, шанавалі і заклікалі нашчадкаў адносіцца да яе як да святыні слынныя сыны Бацькаўшчыны мінулага і нашага часу: К.Каліноўскі, Ф.Багушэвіч, Я.Купала, Я.Колас, Н.Гілевіч, П.Панчанка, Р.Барадулін — хіба ўсіх пералічыш. На жаль, многія з нас не хочуць чуць, да чаго нас заклікалі. Са мной пагодзяцца многія, што мяне палічылі б чалавекам не ў сваім розуме тыя ж японцы, в'етнамцы, калі б я ім прапанаваў адмовіцца ад іх роднай мовы, а карыстацца мовай вялікага суседа — Кітая, напрыклад. Нікому і ў галаву не прыходзіць назваць нацыяналістамі, у найгоршым разуменні гэтага слова, немца, англічаніна, румына, балгарына, грэка, турка, француза, італьянца, шведа ці нават кіргіза, таджыка, літоўца, латыша ці эстонца і прадстаўнікоў іншых краін, хто быў у складзе былога СССР, толькі за тое, што яны жадаюць і дабіваюцца, каб мова карэннай нацыі была галоўнай, вядучай, каб дзеці ў школах, студэнты ў ВНУ, дашкольнікі ў дзіцячых садках вучыліся, гаварылі, чыталі на роднай мове. Зазірніце ў кнігарні і паглядзіце, што там робіцца: на роднай мове амаль нічога няма, ды й быць не можа, калі паглядзець, якімі мізэрнымі тыражамі выдаюцца беларускамоўныя кнігі. Затое рускамоўнай літаратурай завалены ўсе паліцы. Гэта сведчыць пра тое, у якія ўмовы пастаўлена беларуская мова.

Хацелася б на з'ездзе паставіць пытанне, як кажуць, рубам і атрымаць на яго грунтоўны адказ. Чаму той жа педагог, які дасягнуў пенсійнага ўзросту, нягледзячы на свае магчымасці, выправоджваецца з працы, тады як высокапастаўленаму чыноўніку не пагражае перспектыва быць выдвараным? Наадварот, яму могуць і прадастаўляюць у паважаным узросце нават больш прэстыжную работу.

Яшчэ адно вельмі важнае пытанне. У сям'і нараджаецца калека. Як лічаць індыйцы — гэта боская кара за нейкія там грахі. Але за якія, за што павінны несці гэты цяжкі крыж, бацькі не разумеюць. Добра, што ў былым СССР, адзінай у свеце краіне, былі створаны школы-інтэрнаты, дзе адукацыю і выхаванне на свае плечы ўзваліла дзяржава. Дарэчы, ва ўсіх рэспубліках былога Савецкага Саюза дзеці-інваліды знаходзіліся на поўным дзяржаўным забеспячэнні. А ў Беларусі нават быў час, калі тыя не плацілі за праезд.

А што цяпер? Дзеці забяспечваюцца толькі харчаваннем. Адзяваць, абуваць, забяспечваць прыладамі асабістай гігіены павінны бацькі. Але што самае крыўднае: бацькі вязуць у школу сваіх дзяцей (аднаго малога не адправіш) за поўны кошт білета. А дзе ж узяць гэтыя грошы на аплату праезду, калі самі атрымліваюць мізэр. Вось і атрымліваецца, што ў школу дзеці прыязджаюць несвоечасова, старэйшыя ўмудраюцца ці праехаць "зайцам" (добрая школа выхавання, ці не праўда?), ці знайсці, дачакацца спагадлівага шафёра, які падбярэ школьнікаў і падвязе. А ў гэты ж час ідуць "мяккія" аўтобусы, у салонах якіх не больш дзесятка пасажыраў (з-за дарагавізны кошту білетаў). Не разумею аднаго, чаму дзяржава не ўзаконіць бясплатны праезд дзяцей, што выхоўваюцца ў школах-інтэрнатах? Няўжо яна лічыць, што на гэтым заробіць, папоўніць свой бюджэт. Але што страціць, ці задумваліся мы?

Як паведамляла "Настаўніцкая газета", цяпер ідзе абмеркаванне паправак, унясенне змяненняў і дапаўненняў у Закон "Аб адукацыі ў Рэспубліцы Беларусь". Пытанне аб узаемінах Царквы і школы, Царквы і адукацыі — адно з важнейшых пытанняў гэтага Закона. Але давайце скажам праўду ў вочы самі сабе і тое, ці патрэбны тут вялікія дэбаты. Давайце прыгадаем, да чаго прывялі бязбожнасць, атэістычны прыгон, насілле, прымус, які панаваў. За 70 гадоў панавання атэістычнай ідэалогіі, сцвярджалі ўдзельнікі дыскусіі, пазбавілі чалавека і грамадства маральных крытэрыяў і стварылі рэальную пагрозу маральнага адзічэння, духоўнага крызісу. Адны каштоўнасці знішчаны, другія яшчэ не сфарміраваны. У частцы дзяцей няма аўтарытэтаў, для іх не існуе традыцый, яны не паважаюць старэйшых. Падае статус сям'і, павялічваецца колькасць дзяцей-сірот і сацыяльных сірот — сірот пры жывых бацьках. Пасля Вялікай Айчыннай вайны ў Мінску быў толькі адзін дзіцячы дом, а сёння яны ёсць у кожным раёне сталіцы. Маладзее злачыннасць. "Маладзёжнае асяроддзе пашкоджана страшэннымі "вірусамі" наркаманіі і СНІДу", — піша Святлана Бень у артыкуле "Рэлігійны рэнесанс і духоўны вакуум" ("Настаўніцкая газета" за 15 лютага б.г.). Мне здаецца, што не мякка сказана, бо можна было б сказаць і больш пашырана, хоць жыццёвыя рэаліі ўсім нам добра знаёмы і без таго. Калісьці існавала выслоўе: "Чалавек чалавеку — друг, таварыш і брат". А што можна сказаць пра сённяшняга чалавека, у каго ён ператварыўся?

Сказаў бы на з'ездзе і пра тое, што наспеў час замяніць шыльды, якія прымацаваны на сценах галоўных карпусоў ВНУ, ці ў адпаведнасці з шыльдамі перабудаваць работу ўсіх без выключэнняў і нейкіх там агаворак. На шыльдах чытаем: Беларускі дзяржаўны універсітэт, Беларуская дзяржаўная політэхнічная акадэмія, Беларуская дзяржаўная сельскагаспадарчая акадэмія, Беларускі дзяржаўны... А што ў гэтых "Беларускіх дзяржаўных" ёсць беларускага, акрамя назвы "Беларускі"? Анічога, бо навучанне вядзецца на рускай мове, замест беларускай мовы пры паступленні маем права здаваць рускую мову. Беларуская мова, гісторыя, культура не вывучаюцца. Я гэта прыгадаў у сувязі з тым, што цяпер вядуцца дэбаты аб стварэнні сапраўды беларускага дзяржаўнага універсітэта, які б зместам сваёй работы адпавядаў назве. На мой погляд, стварэнне такой вышэйшай навучальнай установы, сапраўды беларускай, вартая справа. Гэта ў бліжэйшыя гады проста неажыццявіма з-за адсутнасці сродкаў, з-за нашай беднасці. Самы простае, правільнае і без страты часу выйсце — перавесці выкладанне ва ўсіх ВНУ і ССНУ рэспублікі на беларускую мову з захаваннем у некаторых з іх рускамоўных груп. У кожнай навучальнай установе павінна быць абавязковае вывучэнне беларускай мовы, гісторыі, культуры з абавязковай здачай дзяржаўнага экзамену па гэтых прадметах, як і пры паступленні. Не для Амерыкі, Германіі, Францыі, Вялікабрытаніі, Расіі ці якой-небудзь іншай краіны мы рыхтуем кадры спецыялістаў, а для сябе, сваёй роднай краіны. Дык чаму ж мы сёння іх вучым на рускай мове? Мо лепей рыхтаваць на англійскай, французскай ці нямецкай? Туды ж едуць многія нашы маладыя спецыялісты, каб жыць больш годна, чым на Радзіме.

Прадбачу рэплікі тых, хто гатоў мяне абвінаваціць у нацыяналізме. Чую галасы ў абарону рускамоўнага выкладання з прывядзеннем прыкладаў, фактаў, падстаў у якасці доказаў сваёй праваты: маўляў, руская мова таксама дзяржаўная, спецыялістаў з веданнем беларускай мовы няма (?!), жадаючых слухаць лекцыі на беларускай мове таксама няма і г.д., таму няма і патрэбы праводзіць рэформу, прычым прымусова, насіллю — не месца...

У пачатку пяцідзесятых я быў студэнтам Мінскага педінстытута імя М.Горкага. Нас, лепшых па вучобе студэнтаў, часам запрашалі на пасяджэнні вучоных саветаў і кафедраў. Прыгадаў гэта вось з якой нагоды. Пасля смерці Сталіна без усякіх там доўгіх тэрмінаў быў прыняты загад аб вядзенні ўсёй дакументацыі на роднай мове. Дык што дзіўна было: нават самыя заядлыя русісты, няхай "коряво", нязграбна, але ж адразу загаварылі па-беларуску, а многія нават і выдатна. Цяперашнія навуковыя кадры маюць усе магчымасці, каб за некалькі месяцаў паспяхова "аваладаць" беларускай мовай. Было б толькі жаданне! Чаму ж нашы спецыялісты, вучоныя, аказаўшыся па ўласнам жаданні за мяжой, даволі хутка, за некалькі месяцаў, авалодваюць мовай той краіны, дзе яны вырашылі жыць і працаваць, бо без ведання мовы там яны нікому не патрэбны і на працу іх ніхто не возьме. А нарадзіцца ў Беларусі, жыць тут, вучыцца і працаваць і не ведаць мовы тытульнай нацыі ці, горш таго, ганьбіць яе, зневажаць — гэта, даруйце, больш чым цынізм.

Апошняе, пра што я сказаў бы: дзяржава, урад абавязаны падняць прэстыж і аўтарытэт настаўніка, павагу да яго. І не пустымі абяцанкамі ці будучым, а канкрэтнымі дзеяннямі, справамі, учынкамі і — сёння ж. Па-першае, трэба ўзаконіць і вярнуць былыя льготы для настаўнікаў сельскай мясцовасці, бо вёска вымірае, дзічэе, співаецца, стала ў маральных адносінах не той, якой яна была нават у першыя пасляваенныя гады. Таму ў вёсцы вельмі мала хто жадае працаваць...

Іван ГОВАР,
выдатнік народнай асветы, настаўнік вышэйшай катэгорыі.

Новае ў школе

Загартоўка будучых афіцэраў

Палажэнне аб ваенна-патрыятычных класах прынята ў краіне гады чатыры таму. Разам з ім з'явілася ў школах і асаблівая каста, прамы шлях якой — на дзяржаўную ваенную службу.

Сёння навучальная праграма такіх класаў зарыентавана на патрэбнасці Ваеннай акадэміі. Будучыя афіцэры ўзмоцнена вывучаць фізіку, алгебру, геаметрыю. Дарэчы, дакладныя навукі спатрэбяцца хлопцам пры паступленні ў любую ВНУ. Ваенна-патрыятычныя класы перш за ўсё выхоўваюць у юнаках мужчын.

Вопыт элітных класаў 9-й сярэдняй школы Слоніма унікальны. Такіх, думаю, знойдзецца няшмат. Дзякуючы энтузіясту сваёй справы падпалкоўніку запасу Віктару Пензе наладжана цеснае супрацоўніцтва з воінамі 11-й асобнай механізаванай брыгады. Кадэты не толькі вывучаюць армейскі лад жыцця, але і знаёмяцца з багатай калекцыяй абмундзіравання, ордэнаў, медалёў, знакаў адрознення, якія ёсць у класе ваеннай гісторыі, і формы адзення часці. Уключае армейскі аспект выхавання і агнявую, страявую, фізічную падрыхтоўку, адпрацоўку розных нарматываў.

Ёсць у слонімскіх кадэтаў і ўласны сцяг з напісаным на ім дэвізам: "Карысць, гонар, слава, гордасць!" У свой час распрацоўвалі яго вучні самі. Колькі гістарычнай літаратуры пераласпацілі — не злічыць. Дарэчы, выхаванцы ваенна-патрыятычных класаў — самыя маладыя ўдзельнікі клуба "Мінскі пяхотны полк".

Увогуле паспяховае існаванне ваенна-патрыятычных класаў немагчыма без цеснай сувязі з гісторыяй, нашымі вытокамі. Вучні з Слоніма гэта выдатна разумеюць.

Практыка паказвае — узровень падрыхтоўкі кадэтаў вышэйшы, чым равеснікаў са звычайных класаў. Выкладчыкі Ваеннай акадэміі Беларусі таксама іх адзначаюць. Таму не трэба здзіўляцца, што стаць навучэнцамі ваенна-патрыятычнага класа можна, толькі калі вытрымаеш жорсткі конкурс. Але пры гэтым трэба памятаць, што асноўныя цяжкасці яшчэ наперадзе. Мужчынскі характар загартоўваецца гадамі.

Святлана МАКАРАВА.
Фота аўтара.

Вясной прыходзіць "летні час"

З 25 сакавіка па 28 кастрычніка ў Беларусі ўстанаўліваецца "летні час". Пераход ажыццяўляецца згодна з парадкам вылічэння часу, вызначаным урадам краіны. У сувязі з гэтым, паведамілі ў Дзяржстандарце, 25 сакавіка 2001 года ў 2 гадзіны стрэлкі гадзіннікаў на тэрыторыі рэспублікі пераводзяцца на 1 гадзіну ўперад.

Цікава праводзіць заняткі з вучнямі чацвёртага класа Кухціцкай пачатковай школы Уздзенскага раёна настаўніца Зінаіда Аляксееўна Барысевіч. Творча адносіцца яна да выканання любімай справы, заўсёды знойдзе падыход да кожнага з 14 сваіх вучняў. Асабліва падабаюцца ім заняткі па інтарэсах. Часта праходзяць цікавыя сустрэчы з перадавікамі і спецыялістамі мясцовага калгаса "Усход". Дзеці з захапленнем расказваюць аб прафесіях сваіх бацькоў, разам з настаўніцай пішуць летапіс роднай вёскі.

НА ЗДЫМКАХ: З.А.Барысевіч праводзіць заняткі па тэме "Мая маленькая радзіма — вёска Кухцічы"; чацвёртакласнікі рыхтуюцца да тэматычнага ўрока, прысвечанага роднай вёсцы.

Тэкст і фота
Міхаіла БУЛАТА,
супрацоўніка Уздзенскай райгазеты "Чырвоная зорка".

Дыялогі аб выхаванні

Узаеміны, якія ўзбагачаюць

Усё часцей і часцей мы задумваемся пра сутнасць выхавання. І зразумела адно: уводзенне ў некаторых навучальных установах (на жаль, толькі ў некаторых) пасады вызваленага класнага кіраўніка, ці выхавальніка, ці куратара сёння — вялікая карысць. Па сутнасці, дзейнасць класнага кіраўніка-выхавальніка па падтрымцы дзіцяці і аказанні дапамогі ў вырашэнні яго праблем — інавацыя ў педагогіцы, што з'явілася як патрэбнасць часу.

Толькі вось думаю: вызвалены класны кіраўнік-выхавальнік вызвалены ад чаго? Зразумела: ад выкладання прадмета. Вось ужо 10 гадоў (менавіта столькі споўнілася нашаму ліцэю) назіраю за працай маіх калег, вызваленых выхавальнікаў, і раблю выснову: выконваючы мноства разнастайных функцый, яны вызвалены толькі ад аднаго — ад "раскошы" жыць з выключанай душой.

Нашаму ліцэю пашчасціла: кожны выхавальнік працуе толькі з адным класам. Яго работа пачынаецца ў другой палове дня, калі ўрокі ўжо амаль заканчваюцца. Перад тым, як убачыцца з дзецьмі, ёсць яшчэ крыху часу, каб зайсці да мяне ў кабінет (ці няма чаго-небудзь новага, тэрміновага, непрадбачанага?), сустрэцца з настаўнікамі, прагледзець класны журнал, зазірнуць у гардэроб, сталовую, напоўніць сябе (хаця б крышачку!) добрым настроем, падзяліцца ідэямі падчас такога кароткага "зацішша" ў настаўніцкай...

Вось ужо дзесяць гадоў у штодзённым жыцці ліцэя існуе неабходны, як мы лічым, рэжымны момант, так званая "пяціхвілінка" — сустрэча выхавальніка з усім класам. Чым напоўніць гэтыя 5 хвілін, вырашае выхавальнік, арыентуючыся на патрэбнасці і інтарэсы вучняў. "Добры дзень!" — і адразу адчуваецца настрой класа. У кагосьці вочы накіраваны ў стол ці акно, хтосьці ўжо вельмі ўзрушаны, нехта паглядвае на гадзіннік, хтосьці глядзіць табе прама ў вочы: "Пагаварыце са мной!"...

Людміла Віктараўна Яжэнка, выхавальнік эканоміка-прававога класа:

— Затрымліваць кожны дзень пасля ўрокаў дзяцей, якія адпрацавалі па 7 — 8 вучэбных гадзін і спяшаюцца на факультатывы, спецкурсы ці ў бібліятэку, — зусім няпроста. Але мы ўжо не можам абыходзіцца без гэтых пяці-дзесяці хвілін узаемінаў. Ніякіх натацый і павучанняў! Калі трэба пагутарыць з тымі, хто спазніўся на ўрок, несвоечасова здаў сачыненне, няякасна прыбраў у класе і г.д. — толькі індывідуальна. Пяць хвілін узаемінаў — гэта не толькі высвятленне таго, як прайшоў дзень, гэта і кароткая інфармацыя аб тым, што адбылося ў краіне, гэта магчымасць прыгадаць знамянальныя даты, гэта бліц-апытанні і... У нашым класе выкарыстоўваем такія гутаркі, як "Гісторыя аднаго шэдэўра", "Школа этыкету", "Пазнай сябе", "Я вачамі іншых", "Што? Дзе? Калі?" і іншыя. Вельмі зручна ў гэты час праводзіць мініанкеты, выкарыстоўваць методыку недапісаных сказаў, праводзіць дыягностыку вучэбнай матывацыі, узроўню творчай актыўнасці вучняў, маральных прыярытэтаў і г.д. Канешне, работа з класам не абмяжоўваецца гэтым, але штодзённыя, ненадакучлівыя, шчырыя ўзаеміны, няхай нават у такіх малых дозах, даюць свае вынікі.

Пачынаючы з 70-х гадоў, вучоныя спрабуюць ажыццявіць пераход ад механістычнай арыентацыі ў вывучэнні выхаваўчых з'яў да разгляду іх як складаных сістэм, якія самаарганізуюцца і самаразвіваюцца. У апошняе дзесяцігоддзе вучоныя-педагогі накіравалі намаганні на распрацоўку тэорыі і тэхналогіі мадэліравання выхаваўчых сістэм.

Педагогі нашага ліцэя прыйшлі да аб'ектыўнай неабходнасці мадэліравання выхаваўчай сістэмы, бо ўсе гэтыя гады наша навучальная ўстанова развівалася ў адпаведнасці з уласнай задумкай і ўлікам інтарэсаў і патрэбнасцяў членаў ліцэйскага калектыву — навучэнцаў, настаўнікаў і бацькоў. Сёння ідзе работа па мадэліраванні выхаваўчых сістэм класаў.

Лідзія Дзмітрыеўна Саенка, выхавальнік фізіка-матэматычнага класа:

— Асноўнымі напрамкамі работы ў маім класе з'яўляюцца турызм і краязнаўства. Другі год мы з дзецьмі працуем па праграме "Помнікі маёй Айчыны" і знаходзім гэтую справу даволі цікавай. Кожны месяц мы адпраўляемся ў паход ці паездку. Падчас падрыхтоўкі да іх дзецям даводзіцца працаваць і разумова, і фізічна (падрыхтоўка амуніцыі, закупка і ўпакоўка прадуктаў), знаёміцца з матэрыяламі аб тых мясцінах, якія мы збіраемся наведаць...

У паходзе дзеці вучацца жыць у прыродзе, беражліва ставіцца да ўсяго навакольнага і ўважліва, клапатліва — адзін да аднаго. Яны знаёмяцца з новымі мясцінамі, атрымліваюць новыя звесткі па гісторыі, літаратуры, біялогіі, вучацца бачыць, цаніць і берагчы прыгажосць роднага краю, разумець, як важна быць чалавекам патрэбным і надзейным. Паход — гэта і аздараўленне, і збіранне ўражанняў, і многія адкрыцці. Адкрыццё сябе. Адкрыццё сяброў.

Абавязковай умовай такой работы з'яўляецца падвядзенне вынікаў, афармленне матэрыялаў паходу ці экскурсіі: дзеці вучацца аналізаваць, рабіць высновы, ацэньваць сябе ў канкрэтнай сітуацыі і лакавічна перадаваць свае думкі.

Гэтая работа стане яшчэ больш эфектыўнай, калі будзе праводзіцца ў цеснай сувязі з праграмамі вучэбных прадметаў. Гэта могуць быць гісторыя, літаратура, біялогія, геаграфія, сусветная мастацкая культура, фізкультура... Мы нават практыку па фізіцы праходзім у паходзе... Канешне, гэта даволі працаёмкая справа, якая патрабуе і добрай фізічнай падрыхтоўкі, і матэрыяльнага забеспячэння, і, галоўнае, вялікага энтузіязму тых, хто ёю вырашыў займацца.

Нядаўна вучні вярнуліся з чарговага паходу па мясцінах баявой славы і расказалі пра тое, што на ўзлеску яны знайшлі закінутую магілу. Нечыя добрыя рукі вельмі даўно ўстанавілі на магіле сціплы слупок з дошчачкай, на якой дзеці змаглі прачытаць: "Тут пахаваны невядомы салдат".

"Ну вось, — гаворыць Лідзія Дзмітрыеўна, — у нас з'явіўся новы аб'ект клопату..."

Вялікую дапамогу аказваюць нашы выхавальнікі настаўнікам у арганізацыі профільнай практыкі.

Таццяна Анатольеўна Падабед, выхавальнік класа замежных моў:

— Супрацоўніцтва як педагагічны феномен магчыма ажыццявіць на аснове поўнага даверу і зацікаўленасці настаўніка і вучня. Нездарма асноўнай задачай класнага кіраўніка з'яўляецца сацыяльна-маральнае выхаванне вучняў і іх з'яднанасць у дружны калектыў. Працуючы на працягу некалькіх гадоў з пастаянным складам вучняў, педагог мае магчымасць спалучаць намаганні, накіраваныя на выхаванне калектыву класа, з удумлівым індывідуальным падыходам да кожнага дзіцяці. Класны кіраўнік больш, чым іншыя настаўнікі, праводзіць часу з вучнямі. Яго ўзаеміны з імі не спыняюцца званком. Ён і пасля ўрокаў выступае ў ролі арганізатара жыцця і дзейнасці класнага калектыву.

Спецыфіка абласнога ліцэя прадугледжвае пражыванне многіх дзяцей з раёнаў Магілёўскай вобласці ў інтэрнаце, працяглы адрыў ад сям'і і бацькоў, змяненне стылю ўзаемінаў у асяроддзі педагогаў і равеснікаў. Большую частку свайго працоўнага дня нашы выхавальнікі праводзяць менавіта з гэтымі дзецьмі. Яны арганізуюць падрыхтоўку дамашніх заданняў да наступнага вучэбнага дня, прысутнічаюць у сталовай падчас абеду і вячэры, сочаць, каб іх выхаванцы своечасова ляглі спаць... Вячэрняя змена для выхавальнікаў — неацэнная магчымасць індывідуальнай работы з дзецьмі. Гэта час для размоў "па душах", для гутарак за кубачкам чаю, час для вершаў, для слёз, для прагулак перад сном. Гэтым самым стараемся наблізіць атмасферу інтэрната да дамашняй. Праўда, бытавыя ўмовы інтэрната прымушаюць жадаць лепшага, але... хто ведае, што ў гэтым "дамашнім" стаіць на першым месцы — матэрыяльнае ці духоўнае?

Праблема ўзаемінаў настаўніка і вучня сёння вельмі актуальная. У аснове ж выхавання ляжаць узаеміны малодшага са старэйшым. Апошнім часам назіраецца дэфіцыт узаемінаў, што пацвярджаюць вынікі даследаванняў. Больш за тое, адсутнасць нармальных узаемінаў выхаванцаў з педагогамі і бацькамі вядзе да такіх негатыўных з'яў, як адзінота, замкнёнасць, уцягненне дзяцей ў нефармальныя аб'яднанні з сумніўнай рэпутацыяй і інш.

Асноўнымі шляхамі стварэння атмасферы даверу і цікавасці ў класным калектыве з'яўляюцца: супрацоўніцтва класнага кіраўніка і калектыву на аснове раўнапраўя, уменне педагога-выхавальніка ўлічваць узроставыя і індывідуальныя асаблівасці кожнага дзіцяці, агульныя справы і традыцыі ў калектыве, дзе кожнае дзіця можа праявіць сябе як асоба; пастаяннае стварэнне "сітуацыі поспеху", заахвочванне дзяцей пры кожным станоўчым пачынанні; уменне бачыць у кожным дзіцяці асобу з усімі яе станоўчымі і адмоўнымі бакамі.

З другога боку, немалаважнае значэнне ў стварэнні атмасферы даверу і зацікаўленасці ў калектыве мае асоба педагога. Выхавальнік — гэта прафесія ці прызванне? Гавораць, гэта лад жыцця.

...Стаю каля акна. Дзіўна неяк пакідаюць ліцэй чацвёра хлопчыкаў — спіной наперад, гледзячы на ліцэй. Рукамі махаюць: "Да пабачэння!" Каму гэта? У кабінеце па суседству стаіць, як і я, каля акна наша нядаўняя выпускніца, а сёння — вось гэты самы вызвалены класны кіраўнік... Гэта з ёй развітваюцца хлопчыкі. Трыццаць метраў, пяцьдзесят... Ужо невыразныя твары дзяцей, а рукі — "Да заўтра! Да сустрэчы!"

А я гляджу і радуюся: вось тыя ўзаеміны, якія ўзбагачаюць і выхавальніка, і выхаванца.

"Да заўтра!" Што прынясе нам Заўтра?

Надзея САВІЧ,
намеснік дырэктара па выхаваўчай рабоце Магілёўскага абласнога ліцэя пры МДУ імя А.Куляшова.

На шляхах рэформы

Ігар СТАСЕВІЧ:

"Сёння мы можам выбіраць і канструяваць педагагічны працэс любой мадэлі"

Пра сённяшні дзень адукацыйнай сістэмы Баранавічаў наш карэспандэнт гутарыць з начальнікам упраўлення адукацыі Баранавіцкага гарвыканкама Ігарам СТАСЕВІЧАМ.

— Ігар Іванавіч, я ведаю, што аддзел адукацыі Баранавічаў у канцы 2000 года быў пераўтвораны і цяпер называецца упраўленнем адукацыі. Якія змены ў сувязі з гэтым адбыліся?

— Гэта пераўтварэнне было зроблена з мэтай больш эфектыўнага кіравання сістэмай адукацыі ў горадзе, яно дае магчымасць забяспечваць больш высокі ўзровень інфармацыйнай і аналітычнай дзейнасці нашай установы. Усе абавязкі работнікаў упраўлення дакладна размеркаваны і скаардынаваны, мы шмат працуем над удасканаленнем стылю і метадаў кіравання, сярод якіх пераважнымі з'яўляюцца арганізацыйна-педагагічныя метады. Аператыўныя штотыднёвыя апаратныя нарады забяспечваюць каардынацыю і мэтанакіраванасць адміністрацыйных дзеянняў.

— Як сёння развіваецца адукацыйная сістэма горада?

— У апошняе дзесяцігоддзе ў нашым грамадстве адбываюцца дынамічныя і глыбокія змены, якія характарызуюцца вялікай колькасцю новаўвядзенняў ва ўсіх сферах навукі, вытворчасці, сацыяльнага жыцця, у тым ліку і ў сістэме адукацыі. І нам прыемна адзначыць, што гарвыканкам, упраўленне адукацыі, педагагічныя калектывы горада прадбачылі гэтыя працэсы і, пачынаючы ўжо з 1995 года, пачалі працаваць над развіццём адукацыйнай сістэмы Баранавічаў праз інавацыйныя працэсы.

Практыка інавацый у адукацыі горада сёння ў роўнай ступені арыентавана як на стварэнне інавацыйных навучальных устаноў, так і на ўкараненне разнастайных адукацыйных праграм і методык.

У нашым горадзе адзін ліцэй і пяць гімназій, і кожная з гэтых навучальных устаноў мае свой твар, працуе па сваёй індывідуальнай траекторыі развіцця. Цэлы шэраг накірункаў развіцця адукацыі, якія прадугледжаны рэформай школы, у Баранавічах ужо апрабіраваны і даў добрыя вынікі.

Больш пяці гадоў педагагічны калектыў гімназіі № 2 рэалізуе праграму развіваючага навучання. Гэта якраз той інавацыйны накірунак, які прадугледжаны рэформай школы. У кантэксце гэтай праблемы з 1992 года настаўнікі пачатковых класаў сярэдняй школы № 21 вялі эксперымент па беспрадметным навучанні дзяцей. Гімназія № 1 у ліку першых у рэспубліцы стала ўдзельнічаць у рэспубліканскім эксперыменце па тэхналогіі "Крок за крокам".

З 1997 года гімназія № 3 працуе па апрабацыі педагагічных тэхналогій Дальтон.

Хацелася б сказаць некалькі слоў і аб астатніх эксперыментальных пляцоўках у горадзе. Нашы педагагічныя калектывы працуюць і па тэхналогіі развіваючага навучання па Эльконіну-Давыдаву і Занкову (школа № 13), і па тэхналогіі "Арыенцір" (школы №№ 13, 17, 21), і па тэхналогіі "Здаровы лад жыцця" (гімназіі №№ 1, 4, 5). Школа № 18 уключана ў рэспубліканскі эксперымент па апрабацыі ўдасканаленай сістэмы ацэнкі ведаў, уменняў і навыкаў вучняў 5 — 8, 10 класаў. Упраўленне адукацыі заключыла дагавор аб навукова-практычным супрацоўніцтве з Акадэміяй паслядыпломнай адукацыі. У межах супрацоўніцтва пачата распрацоўка сістэмы выхаваўчай работы ў горадзе.

— Вы сказалі, што шэраг накірункаў развіцця адукацыі, прадугледжаных рэформай школы, даў ужо добрыя вынікі...

— Аналіз дзейнасці навучальных устаноў горада паказаў, што яны ў цэлым паспяхова выконваюць сацыяльны заказ грамадства па забеспячэнні бесперапыннага навучання: 85,4 працэнта выпускнікоў 11 класаў у мінулым навучальным годзе прадоўжылі сваё навучанне. Гэта сведчыць, што колькасць незапатрабаваных выпускнікоў школ у горадзе памяншаецца. Значна вырасла колькасць вучняў, якія атрымліваюць адукацыю на павышаным узроўні. Усімі відамі паглыбленага навучання зараз ахоплена 12379 вучняў (гэта 45,4 працэнта ад іх агульнай колькасці), і гэта станоўча адбіваецца на канкурэнтаздольнасці нашых выпускнікоў пры паступленні ў ВНУ. Так, на базе школ №№ 9, 10, 14, гімназіі № 4 працавалі ліцэйскія класы, якія цесна супрацоўнічалі з ВНУ.

У мінулым годзе ў нашым горадзе прайшла абласная алімпіяда па замежных мовах і рэспубліканская алімпіяда па гісторыі і геаграфіі, дзе нашы вучні атрымалі дыпломы І ступені.

У снежні 2000 года на базе гімназіі № 5 прайшла гарадская канферэнцыя юных навукоўцаў. Навучэнцы ліцэя прынялі ўдзел у Х Сахараўскіх юбілейных чытаннях пад кіраўніцтвам акадэміка Ж.І.Алфёрава ў Санкт-Пецярбурзе, дзе адзін з іх (вучань 10 класа) стаў лаўрэатам па фізіцы. Нашы вучні ўдзельнічалі ў Х Маскоўскай адкрытай канферэнцыі па матэматыцы, фізіцы, інфарматыцы і экалогіі і вярнуліся дадому з двума дыпломамі ІІ ступені. Пералік дыпломаў, якія прывозяць нашы вучні, можна яшчэ доўжыць. Усё гэта паказвае, што ў горадзе вядзецца значная работа па далучэнні дзяцей да навуковай дзейнасці, забеспячэнні павышанага ўзроўню навучання.

Але наўрад ці правільна бачыць у ажыццяўленні інавацыйных падыходаў адзін толькі пазітыўны бок. Не сакрэт, што ў многіх выпадках мы сутыкаемся і з фармальнымі, павярхоўнымі зменамі, якія на самай справе амаль нічога не мяняюць і не забяспечваюць новай якасці адукацыі. Свабода творчасці ў сферы зместу адукацыі ў некаторых выпадках вядзе да перагрузкі вучэбных планаў. Сёння вучэбны план утрымлівае ў сабе 19 — 20 прадметаў, да таго ж дадаткова дабаўляюцца гадзіны згодна з прафілізацыяй. Лічу, што ў яго трэба ўносіць толькі тыя прадметы і выкарыстоўваць толькі тыя педагагічныя тэхналогіі, якія забяспечваюць гарантаваны мадэльны ўзровень. Кожная навучальная ўстанова распрацоўвае свой вучэбны план. Дзяржаўны кампанент забяспечвае адзінства агульнаадукацыйнага поля, але на ўзроўні 8 — 9, 10 — 11 класаў неабходна стварэнне індывідуальных праграм, якія будуць накіраванымі на асобаснае развіццё, самавызначэнне вучняў, і ў гэтым нам неабходна дапамога Міністэрства адукацыі.

Хочацца закрануць і яшчэ адну праблему, якая пакуль не вырашана ў нашым горадзе. Практыка паказвае, што для 40 працэнтаў вучняў, якія вучацца на "3" і "4", ёсць асобныя прадметы, якія ім альбо не пад сілу, альбо ў дзяцей няма матываванай зацікаўленасці вывучаць іх. З гэтага вынікае, што на аснове вывучэння інтарэсаў, здольнасцей, тыпу мыслення і ўспрымання і трэба шукаць новыя падыходы, ствараць вучэбныя планы і праграмы.

— Што вы скажаце аб сістэме выхаваўчай работы ў горадзе? Наколькі вам дапамагае супрацоўніцтва з Акадэміяй паслядыпломнай адукацыі ў гэтым накірунку?

— Апошнім часам нашы адносіны да выхаваўчай работы сталі карэнным чынам мяняцца. Многія педагагічныя калектывы прадпрынялі спробу выкарыстання сістэмнага падыходу ў кіраванні выхаваўчым працэсам — і менавіта ў гэтым супрацоўніцтва з АПА аказваецца для нас вельмі плённым. Пад кіраўніцтвам навукоўцаў у нашых навучальных установах ствараюцца канцэптуальныя мадэлі выхаваўчай работы, арыентаваныя на асобаснае выхаванне, развіццё індывідуальнасці кожнага вучня і ўменне выявіць сваю асобу. Частка дырэктараў і намеснікаў дырэктараў прайшла аўтарскія курсы доктара педагагічных навук, прафесара П.І.Трацякова ў Акадэміі паслядыпломнай адукацыі, што таксама аказалася для нас вельмі карысным.

У лістападзе 2000 года ў Баранавічах адкрыўся першы ў Брэсцкай вобласці дзіцячы сацыяльны прытулак. У горадзе праводзіцца прафілактычная работа па папярэджанні безнагляднасці непаўналетніх, пры ўпраўленні адукацыі была створана група спецыялістаў па вывучэнні прычын росту злачыннасці і правапарушэнняў у асобных школах, працуюць саветы прафілактыкі...

Зараз мы перажываем перыяд станаўлення новай нацыянальнай сістэмы адукацыі, які суправаджаецца значнымі зменамі ў педагагічнай тэорыі і практыцы вучэбна-выхаваўчага працэсу. Абвешчаны сёння прынцып варыянтнасці дае нам магчымасць выбіраць і канструяваць педагагічны працэс любой мадэлі. І для таго каб выбар быў удалым, трэба добра арыентавацца ў шырокім спектры сучасных інавацыйных тэхналогій, ідэй, накірункаў і выкарыстоўваць тыя, якія ў найбольшай ступені падыходзяць менавіта нам, з улікам нашых культурных, рэгіянальных і іншых асаблівасцей. Над вырашэннем гэтай галоўнай праблемы зараз мы і працуем.

Гутарыла
Святлана СУБОЦІНА.

Кансультацыя спецыяліста

Аб новай рэдакцыі Палажэння аб атэстацыі педагагічных работнікаў сістэмы адукацыі

25 студзеня 2001 года ўступіла ў сілу новая рэдакцыя (са змяненнямі і дапаўненнямі) Палажэння аб атэстацыі педагагічных работнікаў сістэмы адукацыі, якая значна адрозніваецца ад папярэдняй.

У новай рэдакцыі, нарэшце, замацаваны палажэнні, якіх так доўга і ўпарта дабіваўся галіновы прафсаюз. Унесеныя змяненні і дапаўненні пашыраюць правы тых, хто атэстуецца, і, канешне, гуманізуюць атэстацыйны працэс.

Дык што ж новага? Па-першае, цяпер прэтэндэнты на другую і першую кваліфікацыйныя катэгорыі могуць падаваць заявы на атэстацыю не да 10 кастрычніка, як гэта было ўстаноўлена раней, а ў любы іншы, зручны для іх час, але не пазней як за 3 месяцы да заканчэння навучальнага года. Менавіта такі граніцы тэрмін — 3 месяцы з дня падачы заявы, — адводзіцца на вывучэнне дзейнасці прэтэндэнта і яго атэстацыю.

Гэта дасць магчымасць атэстацыйнай камісіі пазбавіцца ад кампанейшчыны ў рабоце, разглядаць заявы па меры іх паступлення на працягу ўсяго навучальнага года. А педагогу дае магчымасць уключацца ў атэстацыйны працэс адразу ж пасля з'яўлення неабходных умоў для атрымання наступнай катэгорыі.

Дарэчы, права на атэстацыю і прысваенне кваліфікацыйнай катэгорыі атрымалі педагагічныя работнікі, якія маюць адукацыю ў аб'ёме педагагічных класаў. (Такія ёсць у дзіцячых дашкольных установах). Раней яны гэтага права былі пазбаўлены.

Па-другое, пашырана кола асоб, якія атрымалі права прэтэндаваць на вышэйшую катэгорыю без здачы кваліфікацыйнага экзамену.

Цяпер, акрамя тых, хто ўзнагароджаны дзяржаўнымі ўзнагародамі, мае вучоныя ступені, акрамя пераможцаў і лаўрэатаў конкурсаў прафесійнага майстэрства, такое права атрымалі аўтары падручнікаў і навучальна-метадычных комплексаў, а таксама, што самае галоўнае, — педагагічныя работнікі, якія маюць стаж работы ў 1-й катэгорыі 10 і больш гадоў. А гэта значыць, што ўжо ў 2001 годзе нашы педагогі, якія атрымалі 1-ю катэгорыю пры пазачарговай атэстацыі ў 1991 годзе, змогуць прэтэндаваць на вышэйшую без здачы кваліфікацыйнага экзамену.

Па-трэцяе, значна пашырана кола педагагічных работнікаў, якія незалежна ад стажу работы на пасадзе, па якой атэстуюцца, могуць прэтэндаваць адразу на прысваенне той жа кваліфікацыйнай катэгорыі, якую не маюць па другой педагагічнай пасадзе. Гэта датычыцца кіраўнікоў гурткоў, педагогаў-псіхолагаў, педагогаў-арганізатараў, сацыяльных педагогаў, выхавацеляў, выхавацеляў дашкольных і агульнаадукацыйных устаноў, метадыстаў і іншых катэгорый.

Напрыклад, раней, калі выхавацель дзіцячага садка, які мае катэгорыю, пераходзіў выхавацелем у школу ці метадыстам у метадычны кабінет, ён павінен быў праходзіць атэстацыю па новай пасадзе, пачынаючы з нуля. Цяпер ён атрымаў права падчас атэстацыі на новай пасадзе адразу ж прэтэндаваць на тую ж катэгорыю, якую мае па пасадзе "выхавацель", у тым ліку на вышэйшую — без здачы кваліфікацыйнага экзамену.

Аналагічная сітуацыя з педагогамі-кіраўнікамі гурткоў, якія ўжо маюць катэгорыі, як настаўнікі, выкладчыкі, выхавацелі, музычныя кіраўнікі, трэнеры-выкладчыкі, майстры вытворчага навучання, культарганізатары, метадысты, акампаніятары. Яны таксама пры атэставанні па пасадзе "кіраўнік гуртка" могуць адразу прэтэндаваць на тую ж катэгорыю, якую ўжо маюць па пералічаных пасадах.

У выключных выпадках, якія не прадугледжаны Палажэннем (а прадугледзець усё наперад немагчыма), рашэнне аб допуску да атэстацыі будзе прымаць Міністэрства адукацыі па хадайніцтву адміністрацыі і атэстацыйнай камісіі ўстановы навучання.

Па-чацвёртае, у новай рэдакцыі Палажэння дакладна прапісана працэдура вырашэння спрэчак, што могуць узнікнуць пры атэстацыі, — канчатковае рашэнне ў месячны тэрмін будзе прымаць атэстацыйная камісія вышэйшага органа кіравання.

Раней разгляд некаторых скаргаў працягваўся месяцамі, і ніхто не меў права прыняць канчатковае рашэнне. Цяпер гэты недахоп ліквідаваны.

Ёсць і іншыя змяненні, якія пашыраюць правы педагагічных работнікаў і канкрэтызуюць працэдуру атэстацыі. Таму сёння важна, каб атэстацыйныя камісіі ўсіх узроўняў уважліва вывучылі гэты дакумент і кіраваліся ім ужо ў гэтым навучальным годзе, бо Палажэнне ўступіла ў сілу пасля апублікавання яго ў Нацыянальным рэестры прававых актаў Рэспублікі Беларусь (№8 ад 25 студзеня 2001 года, рэгістрацыйны №8/4526).

Валянціна ГНЯЗДЗІЛАВА,
загадчыца аддзела абароны эканамічных і прафесійных інтарэсаў ЦК прафсаюза работнікаў адукацыі і навукі.

Падзялюся з вамі

За межы канспектаў

Кожны з нас хоць раз у жыцці здаваў экзамены. Без іх немагчыма ўявіць школьныя і студэнцкія гады. Іншая справа — экзамен, які здаюць педагогі для атрымання кваліфікацыйнай катэгорыі. Да яго ідзе настаўнік доўгія гады свайго жыцця, назапашваючы вопыт, аўтарытэт і мудрасць. Таму зразумелыя становішча хваляванні, якія ахопліваюць педагога ў вельмі важны і адказны для яго дзень.

11 студзеня 2001 года для 13 настаўнікаў пачатковых класаў Жлобіна стаў такім днём. Акрамя добрай тэарэтычнай падрыхтаванасці і метадычнай кампетэнцыі (прыйшлося перагарнуць падручнікі, нарматыўныя дакументы, сучасную навукова-педагагічную і метадычную літаратуру) настаўнікі прадставілі абагульнены вопыт работы па асобных, найбольш актуальных пытаннях: новыя падыходы да навучання чытання і пісьма ў пачатковых класах (М.І.Анісімава), развіццё арфаграфічнай пільнасці на ўроках рускай мовы (З.І.Матвеева), актывізацыя пазнавальнай дзейнасці (В.П.Дролава, Л.А.Новак), новыя палкасці і тэхналогіі па развіцці мовы вучняў (Т.А.Пархэвіч) і інш. Цікавы вопыт быў прадстаўлены настаўнікамі сярэдняй школы № 10 К.С.Зайцавай, Т.А.Башылавай і сярэдняй школы № 12 Ю.М.Акулёнкам, Л.М.Міхальцовай, якія працуюць, выкарыстоўваючы сістэму развіццёвага навучання Л.В.Занкова.

Парадаваў узровень настаўнікаў Папаратнянскай сярэдняй школы В.В.Кавалёвай і А.Я.Станавай. Імі сістэматызаваны матэрыялы не толькі па асобных дыдактычных тэмах, але прадстаўлены напрацоўкі выхаваўчай накіраванасці: праграма "Урокі этычнай граматы", ранішнік "Знаёмцеся — "Вясёлка"", вопыт работы класнага тэатра лялек.

Прываблівае тое, што сучасны настаўнік імкнецца выйсці за межы канспектаў урокаў, адысці ад жадання дакладна перанесці чужую методыку, тэхналогію. Пра гэта сведчыць вопыт работы членаў "Клуба творчай педагогікі", арганізаванага настаўнікамі пачатковых класаў Жлобінскай сярэдняй школы № 13. Імі распрацаваны вучэбна-наглядныя дапаможнікі, у якіх раскрываюцца асаблівасці свайго рэгіёна: "Расліннасць свет нашага края", "Мой горад" і інш. Дапаможнікі былі прадстаўлены кіраўніком клуба Т.А.Пятуніна. Нестандартна правіла падыход даследуемага работу. Яна зрабіла параўнальны аналіз эмацыянальнай камфортнасці вучняў у класах развівальнага навучання па сістэме Л.В.Занкова і традыцыйнага. Выявілася, што ў традыцыйных класах часта прыходзіцца вучацца 23 працэнтам вучняў; хочацца адказваць, а рэдка выклікаюць — 65 працэнтаў; баяцца адказваць няправільна — 5,1 працэнта. Ёсць над чым падумаць, калегі!

Шмат незабыўных сустрэч падараваў экзамен. Аднак самае моцнае ўражанне засталося ад знаёмства з настаўнікам сярэдняй школы № 12 Юрыем Максімавічам Акулёнкам. І не толькі таму, што маладога інтэлігентнага мужчыну-педагога рэдка можна ўбачыць у школе, тым больш у пачатковых класах. Прыемна здзівіла яго даследчая псіхолага-педагагічная праца "Уплыў мовы настаўніка на мысленне малодшых школьнікаў", якая выканана на высокім навуковым узроўні і можа стаць асновай кандыдацкай дысертацыі.

Сёння шмат існуе меркаванняў пра мэтазгоднасць правядзення кваліфікацыйнага экзамену. Самі ж настаўнікі нягледзячы на перажытыя хваляванні гаварылі так: "Экзамен прымусіў абагульніць назапашаны вопыт, пачытаць літаратуру, на якую пастаянна не хапае часу, прааналізаваць уласную прафесійную дзейнасць, а значыць — удасканаліць педагагічнае майстэрства".

Таццяна ШЫЛЬКО,
прарэктар па навукова-метадычнай рабоце Гомельскага ІПК.

Падручнікі: грамадская экспертыза

Час складаваць камяні

Ва ўсходняй філасофіі ёсць выказванне "ўзыходжанне да каранёў". Мудрацы сцвярджаюць, што мінулае, як выток ракі, ляжыць высока ў гарах. Настаўнікам там лічыцца той, хто ўмее вучыць новаму, паўтараючы старое. А крыніцы інфармацыі разнастайныя. Аднак для маладога чалавека гэта перш за ўсё вучэбная кніга.

Школы Беларусі, якія навучаюць дзяцей на польскай мове, атрымалі, нарэшце, падручнік-хрэстаматыю "Historia literatury polskiej" (на польскай мове) для 10 — 11 класаў у дзвюх частках, якая складаецца з трох кніг. Першая выйшла ў 1997 годзе, дзве другія — у 2000 годзе. Комплекс падручнік-хрэстаматыя адобраны і дапушчаны да выдання Міністэрствам адукацыі нашай краіны, а выдавецтва "Народная асвета" ўбачыла важнасць выпуску такога вучэбнага дапаможніка, праявіла зайздросную ініцыятыву і выдала яго.

Абедзве часткі рэдагавалі доктар філалагічных навук, прафесар Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта, загадчык кафедры польскай філалогіі С.Ф.Мусіенка і доктар гуманітарных навук, прафесар Гданьскага універсітэта М.Чармінская.

Супрацоўніцтва вучоных Беларусі і Польшчы сімвалічна, бо дало магчымасць ажыццявіць у сумеснай творчай рабоце прынцып дастатковай разнастайнасці, добра вядомы даследчыкам.

Для рэалізацыі такой сур'ёзнай задумкі ініцыятары павінны былі сабраць групу аўтараў-складальнікаў, згодных з канцэпцыяй такога вучэбнага дапаможніка, здольных яе рэалізаваць, і ў гэтым сэнсе аднадумцаў. І ў той жа час людзей, якія не ўспрымаюць аднолькавасць як сімвал справядлівасці, а значыць унікальных прафесіяналаў еўрапейскага кругагляду і культуры, здольных рэалізаваць гэтыя ўласцівасці ў вучэбным дапаможніку для школьнікаў.

А калі ўлічваць сённяшнія выдавецкія складанасці, то думаецца яшчэ, што гэта павінны былі быць бескарыслівыя летуценнікі.

Такая група аўтараў-складальнікаў, якая атрымала вопыт сумеснай творчай дзейнасці ў навуковых дыялогах на міжнародных канферэнцыях у Гродзенскім дзяржаўным універсітэце, арганізаваных кафедрай польскай філалогіі, была сабрана прафесарам Святланай Філіпаўнай Мусіенка.

У прадмове да першай кнігі падручніка-хрэстаматыі гаворыцца, што "гэты першы крок будзе працягнуты стварэннем трохмоўнага тэрміналагічнага слоўніка, важнага для філалагічнай адукацыі".

Думаецца, што працяглая сумесная праца вучоных Беларусі і Польшчы ўвянчалася поспехам і надзеямі на яго працяг таму, што іх аб'ядноўвала ўзаемная павага, якая стварыла камфортныя ўзаеміны і магчымасць ажыццявіць варыянтны выбар вынікаў сучасных навуковых пошукаў, пераацэнак, удакладненняў. Гэтую сучаснасць і актуальнасць літаратуразнаўчага матэрыялу адчуваеш, калі чытаеш падручнік-хрэстаматыю.

У змястоўным плане кніга ахоплівае вялізны часовы перыяд (усю гісторыю польскай літаратуры), што дае магчымасць юнацтву ажыццявіць "узыходжанне да каранёў": ад характарыстыкі літаратурных працэсаў і творчасці асобных пісьменнікаў сярэднявечча да нашых дзён.

У першай частцы апісаны эпохі Сярэднявечча, Рэнесанса, Барока, Асветы, Рамантызму. У другой — эпохі Пазітывізму, Маладой Польшчы (канец XIX — пачатак XX стагоддзя), міжваеннага дваццацігоддзя (1918 — 1939), сучаснай літаратуры. Аўтары-складальнікі зыходзілі з праграм для агульнаадукацыйных школ з навучаннем на польскай мове Міністэрства адукацыі Беларусі, а таксама праграм, якія ёсць у наяўнасці і рэалізуюцца ў навучальных установах Польшчы.

Аналіз структуры падручніка-хрэстаматыі "Гісторыя польскай літаратуры" дае магчымасць назваць яе педагагічна мэтазгоднай. Яна забяспечвае сістэмнасць выкладання гісторыі літаратуры і ў той жа час пазбягае звыклай яшчэ сёння рашучай адназначнасці ацэнак. Гэта найцікавейшы прадукт дзейнасці вядомых вучоных. Як гэта выглядае? Кожны раздзел, прысвечаны той ці іншай эпосе, пачынаецца з яе характарыстыкі, а таксама асаблівасцяў літаратурных плыняў, часу яе ўзнікнення, паходжання назвы, спосабу адлюстравання рэчаіснасці, асноўных жанраў. Раздзел уключае шэраг глаў, прысвечаных творчасці таго ці іншага пісьменніка. Як правіла, кароткаму біяграфічнаму нарысу папярэднічае партрэт пісьменніка і эпіграф. Напрыклад, у главе аб Марыі Канапніцкай гучыць у эпіграфе ацэнка, дадзеная ёй С.Жаромскім: "Наша пакаленне мае свайго прарока ў асобе Канапніцкай". Хіба можна лепей вызначыць значэнне паэтэсы?

Біяграфічныя нарысы гуманістычныя па сэнсу, горда-патрыятычныя, і таму "ўзыходжанне да каранёў" павучальнае для маладога чалавека і, канешне, дае пэўныя ўзоры самаажыццяўлення. Аповед пра жыццё пісьменніка, каштоўнасці, уменне пачуць знакавыя настроі часу і адлюстраваць іх у сваёй творчасці вучыць і выхоўвае маральнага чалавека.

Далей у кожнай главе вершы ці фрагменты прозы. Пасля кожнага твора — праблемныя пытанні і заданні, якія не прапануюць вучню веды ў гатовым выглядзе, а патрабуюць іх пошуку ў папярэднім матэрыяле, у ведах іншых прадметаў. Пытанні пачынаюцца са слоў "падумай", "зрабі выснову", "звярні ўвагу", "як на тваю думку", "як ты ставішся да..." і арыентуюць вучня на пошукавую творчую работу і, канешне, вучаць пазбягаць аднамернасці, не баяцца "іншадумства".

Напрыклад, вядомая не аднаму пакаленню палякаў, песня-прысяга Марыі Канапніцкай "Рота" (1901), напісаная ёю з нагоды забароны прускімі ўладамі польскім дзецям маліцца ў школе на польскай мове, разглядаецца ў падручніку-хрэстаматыі наступнымі пытаннямі: 1. "Рота" стала папулярнай песняй, якая часта выконваецца на патрыятычных урачыстасцях. Знайдзі ў тэксце элементы песеннага жанру. 2. Як ты разумееш гэтыя радкі "Роты" (і ўказваюцца радкі).

Практычна пасля кожнай главы пра пісьменніка ўведзены "Дыялогі праз час". Уяўляецца ўдачным і мэтазгодным дыдактычны падыход да адбору матэрыялу, яго выкладання ў кожнай групе эпох. Абраны падыход характарызуецца інфармацыйнай насычанасцю вучэбнага матэрыялу і разумнымі дозамі, яго безумоўнай сучаснасцю, якая ўлічвае не толькі новыя навуковыя здабыткі, але і разнастайнасць пунктаў гледжання, ацэнак. Цудоўная мова, на якой аўтары гавораць з вучнем. Уражвае яе стрыманасць, дакладнасць. Вучань атрымлівае магчымасць не толькі ўжываць інфармацыю — яму прапануецца асэнсаваць эпоху як цэласнасць і кожнага пісьменніка як непаўторны феномен.

Важны матэрыял, дадзены школьніку ў выглядзе пастаронкавых тлумачальных слоўнікаў, якія стымулююць работу са словам, абавязваюць і настаўніка, і вучня задумацца, працаваць са словам.

Безумоўна, сучасна і апраўдана ўключэнне ў кнігу "Дыялогаў праз час". Гэта выдатная і актуальная дыдактычная знаходка аўтараў-складальнікаў, якая дае школьніку магчымасць прыслухацца да дыялогу са значным "іншым" (М.Бахцін) нашых сучаснікаў-пісьменнікаў з аўтарамі былых часоў. У некаторых выпадках — гэта запрашэнне вучня да ўдзелу ў дыялогу аб пісьменніку, яго творчасці з аўтарам той ці іншай часткі кнігі. У дыялогах гучаць розныя рэакцыі яго суб'ектаў на той ці іншы твор: захапленне, палеміка, разважанні, дзесяткі формаў усмешкі. Такім чынам пададзены літаратурны матэрыял развівае асобу сённяшняга вучня, уключае яго ў практыку дыялогавых узаемінаў, вучыць лічыцца з пазіцыяй суразмоўцы, аргументаваць свае погляды і, нарэшце, вучыць школьніка этыцы ненасілля, якая не прымае прымушэння; вучыць адчуваць сябе камфортна і дзеюча ў сітуацыях супрацоўніцтва, сутворчасці.

Падручнік-хрэстаматыя "Гісторыя польскай літаратуры", безумоўна, будзе выконваць і выхаваўчыя функцыі. Так, аўтары падкрэсліваюць сутнасныя сувязі польскіх пісьменнікаў з рэгіёнамі сучаснай Беларусі (месца іх нараджэння, жыцця, адлюстраванне мясцовых традыцый, мовы, гісторыі ў сваіх творах). Гэта датычыцца і А.Міцкевіча, і Э.Ажэшка, і З.Налкоўскай, і Т.Канвіцкага. Вывучаючы іх творчасць, школьнікі будуць вучыцца разумець прадуктыўны сэнс дыялогу культур. І настаўнік не прапусціць магчымасці звярнуць увагу вучняў на той факт, што ў якасці аўтараў выступаюць пісьменнікі, якія жывуць сёння, — А.Юрэвіч і З.Жакевіч, якія напісалі ўласныя біяграфіі спецыяльна для гэтага падручніка.

Назіраючы працяглы шлях ад мары гродзенскай інтэлігенцыі аб неабходнасці атрымаць урадавы дазвол на арганізацыю школ з польскай мовай навучання да — вось яны! — трох кніг "Гісторыі польскай літаратуры", добра выдадзеных і ўжо рэальна існуючых і ўключаных у навучальны працэс школ, трэба сказаць, што гэта — падзея ў культурным жыцці Гродна, ды і ўсёй Беларусі ўвогуле, якая адбылася дзякуючы энтузіязму канкрэтных людзей. Агульнаадукацыйныя школы, дзе навучанне дзяцей вядзецца на польскай мове, атрымалі першы ў Беларусі падручнік-хрэстаматыю па гісторыі польскай літаратуры на польскай мове.

Іна КАРПЮК,
кандыдат педагагічных навук,
дацэнт Гродзенскага
дзяржаўнага універсітэта
імя Я.Купалы.

Адукацыя ў асобах

З кагорты апантаных

Кацярына Андрэеўна Архіпава — чалавек вядомы ў Беларускім дзяржаўным педагагічным універсітэце імя М.Танка. Яна намеснік дэкана па навуковай рабоце дашкольнага факультэта, дацэнт кафедры агульнай і дашкольнай педагогікі, выдатны арганізатар вучэбна-выхаваўчага працэсу, чалавек, якога шануюць студэнты і паважаюць калегі.

Нарадзілася ў вёсцы Аляксееўка, што ў Касцюковіцкім раёне Магілёўскай вобласці. У сям'і было трое дзяцей (дарэчы, усе сталі педагогамі). Маці, Таццяна Сяргееўна, "перадала" родным дзецям сваю незавершаную мару — быць педагогам. Калісь яна паступіла ў Навазыбкаўскае педагагічнае вучылішча, што на Браншчыне, але Вялікая Айчынная вайна перапыніла яе вучобу. Замест студэнцкай парты ёй прыйшлося сесці ў крэсла старшыні калгаса. На працягу ўсёй Вялікай Айчыннай матуля Кацярыны Андрэеўны шчыравала на кіраўніцкіх пасадах у сельскай гаспадарцы Браншчыны. Потым яна ўспамінала, што веданне педагогікі дапамагала ёй выдатна ладзіць адносіны з калгаснікамі, было лёгка вырашаць канфліктныя сітуацыі. Бацька, Андрэй Анатольевіч, калі даведаўся, што на фронце загінулі два яго браты, добраахвотна пайшоў ваяваць. Атрымаў раненне і стаў інвалідам Вялікай Айчыннай, а ў 1961 годзе памёр.

Сваё жаданне і запавет мужа Таццяна Сяргееўна выканала — усім траім дзецям дала магчымасць атрымаць вышэйшую педагагічную адукацыю.

Кацярына Андрэеўна ў 16 гадоў паступіла на факультэт педагогікі і методыкі пачатковага навучання (дашкольнае аддзяленне) Мінскага педагагічнага інстытута імя А.М.Горкага. У 1971 годзе з адзнакай закончыла ВНУ. Велізарнае ўздзеянне на прафесіянальнае станаўленне студэнткі Архіпавай аказалі такія выкладчыкі ВНУ, як Я.Л.Каламінскі, Л.А.Панько, Г.І.Васільева, З.І.Арцёменка, Л.А.Бахтурына, І.І.Кабіціна, З.І.Ермакова і іншыя.

Архіпава асабліва ўдзячна тагачаснаму дэкану А.І.Саладуху. Ён пастаянна клапаціўся за самую малодшую студэнтку факультэта, якая выконвала абавязкі старасты групы: суцяшаў, дапамагаў, вучыў жыццю, мудрасці пазнання. Пасля завяршэння вучобы Кацярына Андрэеўна прыйшла выхавацелем у дзіцячы сад № 273 Мінска. З першага дня яе палюбілі дзеці (ужо ў першы год працы пра маладога выхавацеля пісаў "Вячэрні Мінск", а ў раённы аддзел адукацыі ляцелі пісьмы-падзякі за працу ад бацькоў яе выхаванцаў).

Яшчэ ў гады студэнцтва ў Архіпавай праявілася вялікае жаданне пісаць артыкулы, весці навуковыя даследаванні, займацца пытаннямі параўнаўчай педагогікі, аналітычнай дзейнасцю. Менавіта тады яна і вырашыла: "Стану вучонай. Буду пісаць для дашкольнікаў..."

Потым былі публікацыі ў "Настаўніцкай газеце", "Вячэрнім Мінску", "Настаўніку", "Народнай асвеце", "Советской Белоруссии" і г.д. "У мяне ўвесь час было нясцерпнае жаданне пісаць, друкавацца, удасканальвацца шляхам вучобы", — дзеліцца Кацярына Андрэеўна.

Цяга да навукова-даследчай дзейнасці перамагла. У 1974 годзе Архіпава паспяхова здала ўступныя экзамены ў аспірантуру БДУ і прымацавалася на кафедры педгогікі і псіхалогіі. Адразу ж была зацверджана тэма кандыдацкай дысертацыі. Адначасова пачаліся напружаныя дні працоўнай дзейнасці ў Навукова-даследчым інстытуце педагогікі МА БССР у якасці малодшага навуковага супрацоўніка і ў аспірантуры БДУ. Асабліва вялікую дапамогу ў падрыхтоўцы кандыдацкага даследавання аказалі курсы павышэння кваліфікацыі ў Маскоўскім дзяржаўным універсітэце імя М.В.Ламаносава. А яшчэ — маскоўскія бібліятэкі (зачытвалася літаратурай Кацярына Андрэеўна і днём, і ноччу), супрацоўніцтва з вядомымі вучонымі Расіі А.М.Лявонавым, А.Р.Лурыя. Дарэчы, першы кандыдацкі экзамен па псіхалогіі здала ў Маскве з адзнакай "выдатна".

Архіпава паспяхова закончыла аспірантуру і прыйшла працаваць на кафедру агульнай і дашкольнай педагогікі МДПІ імя А.М.Горкага.

Ішлі гады. Архіпава набіралася прафесійнага вопыту, ішла поруч з самымі масцітымі выкладчыкамі дашкольнага факультэта. У 1983 годзе Кацярына Андрэеўна паспяхова абараніла кандыдацкую дысертацыю. У хуткім часе стала працаваць старшым выкладчыкам дашкольнага факультэта, а з 1988 года — дацэнтам кафедры агульнай і дашкольнай педагогікі. Менавіта ў гэтым годзе Дзяржкамітэт па народнай адукацыі СССР прысвоіў Архіпавай званне дацэнта.

За гады сваёй навукова-педагагічнай дзейнасці Кацярына Андрэеўна Архіпава падрыхтавала больш 80 публікацый. Асабліва вялікай папулярнасцю карыстаюцца такія навуковыя выданні, манаграфіі, як "Этычнае выхаванне дашкольнікаў", "Сучасны дзіцячы сад: праграмна-метадычнае забеспячэнне" і іншыя.

З 1998 года Архіпава працуе на пасадзе намесніка дэкана факультэта дашкольнага выхавання па навуцы. Правядзенне навукова-практычных канферэнцый (рэспубліканскіх і міжнародных), семінараў-практыкумаў для творча працуючых загадчыкаў дашкольных установ, навуковых канферэнцый студэнтаў, конкурсаў прафесійнага майстэрства студэнтаў, рэцэнзаванне навуковых прац студэнтаў — вось, у кароткім пераліку, поле дзейнасці Кацярыны Андрэеўны.

Канферэнцыі "Актуальныя праблемы сацыяльнай псіхалогіі развіцця", "Гуманістычны характар сацыялізацыі асобы", "Падрыхтоўка дзяцей дашкольнага ўзросту да школы" выклікалі шырокі рэзананс сярод педагагічнай грамадскасці дашкольных работнікаў рэспублікі, бо тыя канферэнцыі сталі своеасаблівай канцэпцыяй і праграмным дакументам-арыенцірам у дзейнасці дашкольных устаноў рэспублікі.

Галіна Іванаўна Каблукоўская з дзіцячага сада № 3 Валожына адзначае:

— Канферэнцыі, якія ладзіла К.А.Архіпава, узбройвалі нас метадычным інструментарыем да дзеяння на бліжэйшую перспектыву. Колькі ведаю Кацярыну Андрэеўну — гэтулькі ўдзячна ёй за праграмныя матэрыялы, за кансультацыі, за падказкі, за дапамогу ў справе ўдасканалення работы нашага садка.

К.А.Архіпава — добры дарадца моладзі, умелы, вопытны выкладчык. На Рэспубліканскім конкурсе-аглядзе ў 2000 годзе чатыры яе студэнты атрымалі дыпломы першай ступені за навукова-метадычныя даследаванні. Сама ж Кацярына Андрэеўна атрымала Дыплом Міністэрства адукацыі за якаснае кіраўніцтва навуковымі працамі студэнтаў.

Штогод Кацярына Андрэеўна выязджае ў Брэст, Магілёў, Гродна, Пінск, Барысаў, Мазыр як старшыня Дзяржаўнай камісіі на выпускныя экзамены ў педагагічныя інстытуты і каледжы. Яна дзеліцца сваім багатым вопытам з калегамі названых ВНУ, дапамагае ладзіць навуковую работу, дае рэкамендацыі па стварэнні студэнцкіх навуковых таварыстваў, аб'яднанняў.

Дзве дачкі Архіпавай таксама паспяхова асвойваюць шлях у педагогіку.

Загадчыца кафедры агульнай і дашкольнай педагогікі БДПУ імя М.Танка Наталля Уладзіміраўна Літвіна зазначае:

— Кацярына Андрэеўна Архіпава — з кагорты няўрымслівых, апантаных, улюбёных у навуку людзей. Яна — душа калектыву, прыклад для калег. Рада, што лёс звёў мяне з гэтым цудоўным чалавекам.

Першыя яе студэнты Т.В.Паздзеева, Н.У.Літвіна, В.І.Літраш, М.І.Мазоўка — зараз яе калегі-выкладчыкі дашкольнага факультэта, кіраўнікі структурных падраздзяленняў ВНУ.

Выхаванцы Архіпавай працуюць на розных пасадах у сістэме дашкольнай адукацыі. Так, Л.А. Баранчнікава, дыпламантка, у свой час заняла першае месца ў конкурсе студэнцкіх работ — працуе зараз загадчыцай дзіцячага сада калгаса "Чурылавічы" Мінскага раёна, В.П.Дробыш — загадчыцай дзіцячага сада пасёлка Гатава. У Мінскім педагагічным каледжы № 1 паспяхова працуюць былыя студэнты К.А.Архіпавай Т.В.Міронава, Т.П.Бразоўская, В.І.Корзун і іншыя. У дзіцячых садах псіхолагамі працуюць выпускнікі Кацярыны Андрэеўны, Л.І.Рышэўская, А.М.Абакунчык, В.В.Салдатава.

Цяпер Архіпава працягвае выкладчыцкую і навуковую дзейнасць. Падрыхтаваны да друку два яе дапаможнікі: "Эканамічнае выхаванне дашкольнікаў", "Падрыхтоўка дзяцей да школы".

Таццяна ПАЗДЗЕЕВА,
намеснік дэкана
па вучэбнай рабоце
факультэта дашкольнага
выхавання БДПУ
імя М.Танка.
Мікола ГРУДЗІНСКІ,
старшы выкладчык кафедры
выхавання Мінскага
абласнога ІПК.

Любяць Радзіму, шануюць родную мову

Зямля Гудзевіцкая, што ў Мастоўскім раёне на Гродзеншчыне, багатая на народных умельцаў, цікавая вуснай народнай творчасцю. Зыходзячы з гэтага настаўнікі мясцовай школы яшчэ ў 1996 годзе прыйшлі да высновы аб стварэнні выхаваўчай сістэмы культурна-маральнай арыентацыі "Адраджэнне".

Задача, якую паставілі яны перад сабой і дзецьмі, у сувязі з гэтым — захаванне гістарычнай спадчыны нашага народа, вывучэнне гісторыі роднага краю, сваіх мясцін, вёскі, роду, адраджэнне народных рамёстваў. Штогод праходзяць экскурсіі "Наш край", дзе дзеці знаёмяцца з гісторыяй і геаграфіяй родных мясцін, з цікавымі асобамі, вывучаюць вусную народную творчасць, запісваюць абрады, пераймаюць сакрэты рамёстваў. Сабраны матэрыял папаўняе экспазіцыю былога школьнага музея, які апошнім часам ужо набыў статус дзяржаўнага, выкарыстоўваецца падчас заняткаў па роднай мове, літаратуры, гісторыі, геаграфіі, а таксама ў працы школьных гурткоў. Ужо ў пачатковых класах дзеці пачынаюць знаёміцца з гісторыяй школы. З кожным годам гэтае знаёмства пашыраецца. Вывучаецца гісторыя вёскі, калгаса, раёна, вобласці. Кожны вучань піша кнігу пра свой род.

— Сёння, — як кажа дырэктар школы Ніна Сцяпанаўна Дзінісевіч, — мы ўжо ўзняліся на больш высокі ўзровень. Надышоў час пераходзіць да праграмы асабістай арыентацыі. Трэба ўжо працаваць не на калектыў вучняў, а на асобу кожнага.

НА ЗДЫМКАХ: чацвёрты год Валянціна Фёдараўна Гердовіч выкладае родную мову і літаратуру на павышаным узроўні; з гісторыяй родных мясцін знаёміць маленькіх вучняў дырэктар музея Алесь Мікалаевіч Белакоз; майстар вытворчага навучання Анжэй Рычардавіч Занеўскі з вучнямі старшых класаў вывучае трактар.

Юрый БОНДАРАЎ.

Гістарычны факультэт БДУ аб'яўляе аб пачатку алімпіяды па гісторыі "Абітурыент БДУ — 2001"

8 красавіка 2001 г. адбудзецца першы тур рэспубліканскай алімпіяды па гісторыі "Абітурыент БДУ — 2001", якая праводзіцца гістарычным факультэтам Беларускага дзяржаўнага універсітэта. Да ўдзелу запрашаюцца вучні выпускных класаў сярэдніх і сярэдніх спецыяльных навучальных устаноў Беларусі. Першы тур алімпіяды будзе ўяўляць сабой двухгадзіннае тэсціраванне па гісторыі Беларусі і сусветнай гісторыі навейшага часу.

Вынікі першага тура будуць падведзены ў той жа дзень.

Першы тур алімпіяды арганізуецца ў будынку гістарычнага факультэта БДУ (вул.Чарвонаармейская, 6). Пераможцы І тура атрымліваюць творчае заданне і ўдзельнічаюць у другім туры 13 мая. Другі тур праводзіцца прыёмнай камісіяй БДУ. Удзельнікі, набраўшыя па выніках другога тура найбольшую колькасць балаў, становяцца пераможцамі і залічваюцца на гістарычны факультэт без уступных экзаменаў, выпускнікі сельскіх школ, пераможцы гарадскіх і абласных алімпіяд па гісторыі пры роўнай колькасці балаў маюць перавагу.

3. Удзел у першым туры алімпіяды платны. Кошт удзелу — 3100 рублёў. Грошы адпраўляюцца паштовым альбо банкаўскім пераводам з паметкай "Алімпіяда па гісторыі" на адрас: 220050, г.Мінск, пр-т Ф.Скарыны, 4, Белдзяржуніверсітэт, разліковы рахунак 3622204930033 у Мінскай гарадской дырэкцыі ААТ "Белбізнесбанк", код 764. Жадаючыя могуць ажыццявіць аплату непасрэдна ў разлікова-касавым цэнтры Белдзяржуніверсітэта (вул.Кастрычніцкая, 10; тэл. 229-55-90). Копія квітанцыі аб аплаце з паметкай "Алімпіяда па гісторыі" высылаецца разам з анкетай (форма анкеты прыкладаецца) да 1 красавіка 2001 года на адрас: г.Мінск, вул.Чырвонаармейская, 6; гістарычны факультэт, алімпіяда.

Анкета

ўдзельніка алімпіяды па гісторыі "Абітурыент БДУ — 2001"

Прозвішча, імя, імя па бацьку ______________________

____

Хатні адрас ______________________

Навучальная ўстанова, клас ______________________

____

Прозвішча, імя, імя па бацьку настаўніка гісторыі ______________________

____

Удзел у раённых, гарадскіх, абласных алімпіядах па гісторыі і вынікі

Кіраўнік навучальнай установы (подпіс) — *МП (месца пячаткі)*

Перыёдыка

Часопіс "Беларусь"

На вокладцы часопіса — партрэт Аляксандра Усніча (цяпер — студэнта Белдзяржуніверсітэта), які стаў абсалютным чэмпіёнам 41-й міжнароднай матэматычнай алімпіяды школьнікаў у Паўднёвай Карэі. Пра тое, як навучыцца рашаць самыя складаныя задачы, чэмпіён апавядае ў артыкуле "Юны рыцар каралевы навук", які змешчаны ў нумары.

Другі "герой нумара" — ігумен Петрапаўлаўскага сабора ў Мінску і духоўнік манастыра святой Елізаветы ў Навінках айцец Андрэй Лемяшонак. Былы хіпі, сын выкладчыка Вышэйшай партыйнай школы, ён сёння — вядомы ў краіне чалавек, які на пачатку 2000 года атрымаў з рук Прэзідэнта прэмію "За духоўнае адраджэнне". Што паўплывала на змены ў яго светапоглядзе? Як айцец Андрэй імкнецца дапамагчы людзям, што пакутуюць ад алкагалізма, і ў чым ён бачыць асноўную прычыну гэтай хваробы — пра гэта чытайце ў гутарковым матэрыяле з цыкла "Хрысціянства — 2000", які вядуць супрацоўнікі часопіса Іван і Валянціна Ждановічы.

Кіраўнік адміністрацыі Маскоўскага раёна Мінска Аляксандр Чыкілёў, інтэрв'ю з якім змешчана ў нумары, перакананы: кіраўніку варта заўсёды глядзець людзям прама ў вочы, як бы цяжка часам тое ні было. Погляды высокага чыноўніка з прэзідэнцкай вертыкалі на час, на жыццё, на будучыню Беларусі — пад рубрыкай "Улада".

Беларускі вучоны, акадэмік, прафесар Беларускага педуніверсітэта Ахмір Агаханянц дзеліцца сваімі меркаваннямі аб праблемах экалагічнага выхавання моладзі. Мінская вучаніца Вольга Захаранка ўспамінае Пятра Машэрава як настаўніка "па жыцці". Паэт Сяргей Іваноў прапаноўвае чытачам паэму "Быліна Дзвіны" — ці не першую спробу стварэння беларускага міфалагічнага эпасу. Пісьменнік Анатоль Кудравец успамінае пра свайго старэйшага сябра — Івана Мележа.

На прыгожых каляровых блоках выдання — аповед пра мастака Уладзіміра Зінкевіча, фотапогляды на розных мужчын, фотаздымкі на вуліцах старажытнага Клецка. Адметныя каляровыя фотаздымкі майстра Міхаіла Маруті, мініэсэ Янкі Сіпакова пра мастака Фердынанда Рушчыца (звярніце ўвагу на часопісны цыкл "XX стагоддзе ў беларускіх мастакоў").

Вы сустрэнецеся таксама са спеваком Уладзімірам Правадзінскім, разьбяром з-пад Ваўкавыска дзедам Алесем і яго рукатворнымі цудамі, з новым апавяданнем Уладзіміра Дамашэвіча і Анатолем Кваткоўскім, трэнерам алімпійскай чэмпіёнкі Кацярыны Хадатовіч.

Як заўсёды, для вас — каляровыя рубрыкі "Утульнасць дома", старонка "У вольную часіну" і матэрыял пад рубрыкай "Верыць — не верыць" (на гэты раз выказваецца меркаванне, што "харошыя дзеці нараджаюцца ад кахання").

Падрыхтаваў Іван ІВАНОЎ.

Творцы

Святло дзіцячай мары

Уверх узляталі дзіцячыя мары,
Дзівосным святлом прычаіліся там.
Пра што ўкраінскі хлапчук
тады марыў?
Аб гэтым адзін толькі ведаў ён сам.

Ён бачыў пясчынкай сябе ў Сусвеце,
І пэндзаль у думках выводзіў мазкі...
І мары яго, нібы зорачка, свецяць
З маленства у сталасць
жыцця напрасткі.

Крынічнаю чыстаю сёння бруіцца,
Бо явай стала, агнём уначы.
У смагу з яе можна кожны напіцца,
У стому — спакойна і мірна спачыць.

Утульная аднапакаёвая кватэра нагадвае маленькі мастацкі музей. На сценах — карціны, напісаныя гаспадаром. У іх аўтар увасобіў пачуцці смутку і радасці, узнёсласці і бязмежнасці прасторы. Работы ўражваюць сюжэтамі чалавечага жыцця, якое адыходзіць у нябыццё, захапляюць веліччу вечна жывой прыроды, прыцягваюць своеасаблівым светлавым рашэннем. Гэта адметная рыса творчасці кіна- і тэлеаператара, былога выкладчыка Беларускай Акадэміі мастацтваў Уладзіміра Фаўставіча Васінеўскага.

Дзіцячыя мары! Які казачны і непаўторны свет фантазіі! Колькі ўяўных фарбаў і вобразаў ажывае, становіцца рэальным! Колькі маленькіх карцін стварыў у думках шасцігадовы Вовачка, які даўно пасуў на дзень статак мастакоў! Ён любіў глядзець, як узыходзіць і заходзіць сонца, каб запомніць самы трапяткі момант асвятлення неба. Яго зачароўвалі зімовыя дні з серабрыста-блакітным святлом, бела-кветкавыя майскія раніцы. Дзіцячыя перажыванні запомніліся Уладзіміру Фаўставічу на ўсё жыццё. І хоць прафесійным мастаком ён не стаў, аднак сваёй дзіцячай мары не здрадзіў ніколі. Яны заўсёды жылі ў яго сэрцы і нават па-свойму адлюстроўваліся ў яго будучай прафесіі, а магчыма, і паспрыялі ў яе выбары.

Шмат гадоў з таго часу прайшло. Пасля заканчэння вышэйшай навучальнай установы быў накіраваны на працу на Беларускае тэлебачанне. Цікавай і доўгай была тут яго працоўная сцяжына — прафесійнае станаўленне і творчы рост, пошукі і перамогі.

Колькі тэлепраграм знята тут, больш за трыццаць тэлевізійных фільмаў. Прыйшло і прызнанне. Уладзімір Фаўставіч быў прыняты ў Беларускі саюз кінематаграфістаў. Ён — лаўрэат Міжнароднага кінафестывалю "Залаты Віцязь" за лепшую аператарскую работу ў тэлевізійным фільме "Пастка для зубра".

— А дзіцячая мара стаць мастаком сышла з жыццёвай дарогі, пакрылася лёгкай прасцінкай гадоў? — загадкава пытаюся ва Уладзіміра Фаўставіча.

— Зусім не! — з лёгкай усмешкай адказвае ён. — У маёй душы заўсёды жыве любоў да мастацтва. І яна ідзе поруч са мной па жыцці. Я навучыўся трымаць у руцэ пэндзаль, пісаць ім, і, здаецца, штосьці атрымліваецца. Раблю я гэта па вялікаму душэўнаму жаданню, калі сэрца перапоўнена пачуццямі, перажываннямі.

Паволі ўглядаюся ў кожную карціну. Стараюся спасцігнуць думкі аўтара. Разам з ім трапляю ў бясконцае поле, у якім сціхла старая сцяжынка. Шчымліва сціскаецца сэрца ад усведамлення таго, што некалі тут жылі людзі, бралі са студні ваду, а цяпер іх няма. Час няўмольны. І распараджаецца ён сурова-трагічна. І ўсё ж няма ў карціне пачуцця безвыходнасці і адчаю, бо яна запоўнена жоўта-зеленаватым святлом, праз якое праглядае сонца. Прыкладна такія ж пачуцці ўзнікаюць, калі знаёмішся з карцінай "Знак". На фоне векавога сасновага лесу — маленькі дарожны знак, нахілены, напаўзгніўшы. Мусіць, была калісьці ў гэтым месцы дарога. Але спынілася жыццё, і яна зарасла травой, пакінуўшы як напамінак аб былым дарожны знак. І лес — векавы, густы — сведка былога жыцця і прадаўжальнік яго.

Такое ж тэматычнае рашэнне і ў працах "Бег вольных коней" і "Імглісты дождж у чэрвені".

Лейтматыў творчасці Уладзіміра Фаўставіча — жыццё чалавека, якое адыходзіць у нябыццё, у вечнасць. Уладзімір Фаўставіч напісаў на гэтую тэму, здымаў на радзіме, на Украіне, а потым стварыў дакументальны фільм "Смутак". І ўсё ж творчасць яго не толькі сум і боль. Мае месца і светлая мажорнасць, як, напрыклад, у карціне "Адчуванне захаплення". Твор напісаны аўтарам па дзіцячых успамінах. На высокай гары — арэлі. На іх гушкаецца дзяўчынка. Вялікая амплітуда разгойдвання ў самым высокім месцы робіць фігурку дзяўчынкі вельмі маленькай. На фоне вялікага неба — пясчынка. Суадносіны вялікага і малога ствараюць уражанне прасторы і захаплення.

Тэмы новых твораў мастак чэрпае адусюль. Цікава праходзіць яго творчая камандзіроўка. Так, матыў карціны "Мяцеліца" "знойдзены" ў Гродне, "Самая кароткая ноч" напісана пад уражаннем белых начэй у час паездкі ў Ленінград.

— Светлавая з'ява моцна ўразіла мяне незвычайнасцю асвятлення, — распавядае Уладзімір Фаўставіч. — І я, як прафесійны аператар, у працы якога светлавое рашэнне — адно з галоўных патрабаванняў, вельмі адчуваю святло. Увогуле ў кожнай маёй карціне прысутнічае нестандартнае асвятленне.

Гляджу на работы, якія напісаны шчырай і добрай рукой чалавека, які пранёс сваю мару праз доўгія гады, выпеставаў, увасобіў у жыцці, не даў згаснуць. І хоць не лічыць ён сябе прафесійным мастаком, але ж працы хвалююць душу, а філасофія думак наводзіць на роздум.

Мой погляд спыняецца на карціне, на якой — помнікі ў выглядзе свечак. Незвычайнае аўтарскае рашэнне тэмы Хатыні. Вось ваенная тэматыка з яго, Васінеўскага, бачаннем. "Дот". Уладзімір Фаўставіч напісаў карціну ў мажорным ключы. Майскі дзень. Чыстае неба. Рассеянае бела-блакітна-зеленаватае святло. Дот зарос травой. Навокал цвітуць кусты. Прырода радуе сваім харастом. А тое, ваеннае, жыццё даўно адышло ў мінулае. У творы яскрава прасочваецца і тэма супрацьпастаўлення двух супрацьлеглых пачаткаў.

Нельга не запытацца ў мастака, як жа дзве яго прафесіі (не пабаюся, што гучна сказала, менавіта дзве) — аператарская і жывапісца — спалучаюцца між сабой?

— У аператарскай справе, як я раней ужо гаварыў, важна творча працаваць са святлом, умець "кіраваць" ім. Я гэтаму навучыўся. Святло стварае пэўныя асацыяцыі, адпаведны настрой (у жывапісе — таксама). Тут мае прафесіі толькі дапамагаюць адна адной.

Уладзімір Фаўставіч не толькі сам дасягнуў вяршыні аператарскага майстэрства, але і маладых вучыў. Шэсць гадоў быў мастацкім кіраўніком курса тэлеаператараў Беларускай Акадэміі мастацтваў. На пытанне, чаму студэнты выбіралі менавіта прафесію аператара, Уладзімір Фаўставіч адказаў:

— Я некалькі расчараваны ў студэнтах. Калі праводзіць паралель з сабой, то я тры разы паступаў у інстытут, бо вельмі хацеў стаць аператарам. Давялося вытрымаць конкурс у дваццаць (!) чалавек на месца. А ў іх і двух не было. Да таго ж, большасць студэнтаў не мелі поўнага ўяўлення пра тое, чым будуць займацца. І як паступілі, то і азарт у іх неяк прапаў. У свой час нас цікавіла ўсё — і тэатр, і скульптура, і жывапіс, і гісторыя, і сцэнарная справа. А ў сённяшніх студэнтаў, як я заўважыў, цікавасць да сумежных мастацтваў нязначная.

— А якія духоўныя памкненні былі ў вашых студэнтаў? — пытаюся ў былога педагога.

— На жаль, мне не давялося адчуць якіх-небудзь памкненняў да духоўнасці, — задуменна адказаў Уладзімір Фаўставіч і дадаў: — Калі я некалькі разоў ездзіў на здымкі з маладымі, слова "бакс" не пакідала іх вуснаў. Мне ад гэтага было дрэнна.

Уладзімір Фаўставіч спяшаецца хутчэй стаць за камеру ці ўзяць у рукі пэндзаль. Ён знаходзіць духоўны прытулак у любімай справе. Фільмы і карціны — святло яго жыцця. І хоць ён лічыць сябе атэістам — яго працы не толькі філасофскія, але і глыбока духоўныя. Імі ён дорыць пачуццё прасторы, супакаенне.

Я пакідала маленькі хатні музей Уладзіміра Фаўставіча Васінеўскага з пачуццём лёгкага суму і душэўнага спакою. Такога стану душы, без якога няма міру з самім сабой і без якога немагчыма ўявіць нармальнае існаванне на зямлі.

Ганна КАШУБА.

Людзі і птушкі

Абразок

Вярнуўшыся з цёплых краін, дзікія качкі аблюбавалі невялічкае ціхае азярцо на ўскраіне пасёлка. Тут вырашылі і гнездавацца. Возера ўтварылася пасля выраўноўвання рэчышча ракі. Яно амаль усё было пакрыта сакавітымі водарасцямі і абяцала птушкам сытае жыццё. Да таго ж, качкі спадзяваліся такім чынам ратавацца ад лясных драпежнікаў: ніводная лісіца не асмелілася б падысці гэтак блізка да жылля людзей.

Хутка ў чароце з'явілася спраўнае гняздзечка; качка знесла некалькі яек і пачала іх выседжваць. І праз пэўны час за матуляю-качкай плавала па возеры сямёра чароўных качанят. Яны старанна адшуквалі ежу і паводзілі сябе менавіта так, як вучыла матуля.

Шчодрае возера нібы спецыяльна створана было для качанят: і цёпла ім было тут, і ўтульна, і сытна, і сонейка гэтак ласкава свяціла са сваёй вышыні.

Малыя хуткараслі на добрых кармах. І вось ужо не бездапаможныя камячкі плавалі па расквечанай водарасцямі вадзе, а амаль дарослыя птушкі ўпэўнена ныралі за ежай у азёрную глыбіню.

Часта на бераг прыходзілі дзеці, каб паглядзець на птушак.

Здаралася, з'яўляліся і дарослыя. Яны ўважліва разглядалі качак, перагаворваліся і кідалі ў ваду кавалачкі хлеба.

...Між тым набліжаўся час адлёту ў вырай, развітанне з радзімай. Шлях чакаў няблізкі, і птушкі падсілкоўваліся асабліва старанна, каб хапіла сіл даляцець да цёплых краін. Наступнай вясною яны збіраліся вярнуцца сюды: надта ж гасцінным здалося гэтае месца.

...Раніцаю, калі ўзышло сонейка, на беразе з'явіліся трое мужчын, якія былі тут не раз, і сабака. Ніякага страху гэта ў птушак не выклікала, бо тут іх яшчэ ніхто не крыўдзіў. Качкі нават падплылі бліжэй да гэтых людзей, чакаючы, што зараз у ваду, як заўсёды, паляцяць кавалачкі хлеба.

Але раптам пачуліся стрэлы... Нясцерпны боль апёк маленькія цельцы птушак, і ў апошні раз мільганула перад іхнімі вочкамі прыгожае цёплае возера...

...Днём да возера прыйшлі дзеці. "Відаць, ужо паляцелі ў цёплыя землі", — са шкадаваннем меркавалі яны, не ўбачыўшы птушак. Малыя ўяўлялі, як ляцяць зараз іхнія качачкі высока-высока, над гарадамі і вёскамі, і як будучаю вясною абавязкова вернуцца сюды.

Святлана МІЦКЕВІЧ.

Праграма тэлеперадач

СУБОТА, 17 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.00 Навіны.
7.10 Існасць. Духоўная праграма.
7.35 "Калі зоркі запальваюць?" Музычны фільм.
8.30 Здароўе. Тэлечасопіс.
9.00 Навіны.
9.10 "Новыя прыгоды гномаў".
9.40 Гумарыстычны серыял "Кувалда".
10.10 "Усё нармальна, мама!" Забаўляльная праграма.
10.35 "Адысея каманды Кухто". Тэлегульня. **11.05** Мульціклуб.
11.35 "Што новага, доктар?" Дак. фільм цыкла "Эўрыка! Я памыляўся!". **12.25** Ток-шоу "Будні". "Беларускі шоу-бізнес".
13,10 Каралеўскае паляванне.
13.40 Серыял па выхадных. "Ключ да палёў". 3-я серыя.
14.30 Сталіца. Інфармацыйна-аналітычная праграма.
15.00 Навіны. **15.15** Мультфільм.
15.35 М. Баярскі ў прыгодніцкім фільме "Д'Артаньян і тры мушкецёры". 1-я серыя. **17.05** КВЗ. Фестываль Еўраліга. Частка 2-я.
18.35 З дакладных крыніц.
19.00 Навіны.
19.20 Дэтэктыўны серыял "Жулі Леско". **21.00** Панарама.
21.50 Спорт-кур'ер.
22.05 "Тайныя спружыны палітыкі". Аўтарская праграма Юрыя Азаронка.
22.30 Д. дэ Віта і Б. Мідлер у дэтэктыве "Патопім Мону".
24.00 Вячэрні экспрэс.

ГРТ

7.00 Навіны.
7.15 Праграма "100%".
7.40 Мультсеанс: "Кот у ботах".
7.55 Камедыя "Альф".
8.25 Іграй, гармонік любы!
9.00 Навіны. **9.10** Смак.
9.30 "Смехапанарама".
10.10 Дэтэктыў "Адзін з нас".
12.00 Здароўе. **12.45** "Рускі экстрым". Джэймс Бонд адпачывае.
13.15 Сёмае пачуццё.
14.00 Навіны.
14.10 "Кітайскі гарадавы".
15.05 "Усё пра Мікі Мауса".
15.35 "Гераінавая вайна". Спецрэпартаж. **16.00** Футбол. Чэмпіянат Расіі. "Тарпеда" — "Дынама".
16.50 Навіны. **18.10** Дэтэктыў "Цёмны конік". **20.00** Час.
20.40 Камедыя "За бортам".
22.50 Культавы фільм "Сем самураяў".

РТР

6.25 "Дыялогі пра рыбалку".
6.55 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1". Гран-пры Малайзіі. Кваліфікацыя. **8.05** Прагноз надвор'я. **8.10** "Залаты ключ".
9.00 Добрай раніцы, краіна!
9.45 "Сто да аднаго".
10.35 Сам сабе рэжысёр.
11.05 "Каламбур".
11.35 "Пошта РТР".
12.00 "Камісар Рэкс". **13.00** Весткі.
13.20 Фільм "Сказанне пра зямлю Сібірскую". **15.00** "Прэс-клуб".
15.40 "Міжнародная панарама".
16.20 "Нацыянальны лаход".
17.00 Мая сям'я. "Здрада ў разуменні мужчын і жанчын".
18.00 Маст. фільм "Згублены свет. Сустрэча з шаманам".
19.00 Весткі ў суботу.
19.50 "Гарадок"-рэтра".
20.30 Баявік "Карэн Макой — гэта сур'ёзна". **22.30** Эратычная камедыя "Страсці па Анжаліцы".
23.55 Вострасюжэтны фільм "Слізганне".

НТБ

7.00 Сёння.
7.15 "Вуліца Сезам".
7.40 "Закон джунгляў".
8.10 "О, шчаслівчык!".
9.00 Сёння. **9.20** Крымінал.
9.50 "Жаночы погляд".
10.25 "Палундра".
11.00 Сёння.
11.25 Фільм "Мечаны атам".
13.30 "У нашу гавань заходзілі караблі". **14.40** "Сведка веку".
15.00 Сёння. **15.35** "Цікавае кіно".
16.15 Дог-шоу. "Я і мой сабака".
16.55 "Новыя прыгоды Мікіты".
18.00 Сёння. **18.45** "Адзін дзень".
19.15 "О, шчаслівчык!".
20.00 "Вуліцы разбітых ліхтароў". "Справа рэпарцёра".
21.15 "Усяго".
21.45 "Вогненны дождж".
0.05 "За мяжой магчымага".

КУЛЬТУРА

9.05 "Бусляня". **9.30** "Мой цырк".
9.55 "Чапля і Жуpавель". Мультфільм.
10.10 "Апошні дзюйм". Маст. фільм.
11.35 "Сенсацыя! Сенсацыя? Сенсацыя...".
12.00 Архітэктурная галерэя.
12.15 Падарожжы музыканта.
12.35 Залаты п'едэстал. Алена Чайкоўская. **13.00** Палацавыя тайны. "Мікалаеўскі палац".
13.30 Навіны культуры.
13.45 Тэатральны летапіс XX стагоддзя. Міхаіл Рошчын.
14.10 "Лізавета". Маст. фільм. 3-я серыя. **15.40** Мультфільм.
16.05 В. Моцарт. Каранацыйная меса.
16.35 "Сорамна быць няшчаслівым". Тэлеспектакль. **17.30** Сферы.
18.10 Валейбол. Еўраліга Чэмпіёнаў. Паўфінал. Жанчыны. "Мадэна" (Італія) — "Уралачка" (Расія).
19.10 "Вячэрняя казка".
19.20 Астравы. Уладзімір Кобрын.
20.20 У вашым доме. "Сям'я Максакавых і сябры".
21.00 Навіны культуры.
21.20 "Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё". **21.25** "Царская ложа".
22.05 Мультфільмы.
22.40 "Блеф-клуб".

СТБ

7.00 Музканал.
7.30 "Іншапланецяне".
8.00 "Сімпсаны".
8.30 "Свет спорту вачамі "Жылет".
9.00 "Манітор". Навіны з Інтэрнета.
9.20 Баявік "Залатое дно".
11.30 "Кахаць па-каралеўску". Дак. фільм.
12.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
12.45 "Анатомія зла". Гісторыя аднаго злачынства.
13.15 Фантастычны фільм "Праз церніі да зорак". 1-я серыя.
15.00 Музыка на СТБ.
15.20 "Пахавальная каманда".
15.40 "Іншапланецяне".
16.15 "Без грыма". Праграма для жанчын.
16.45 "Прывітанне, доктар".
17.15 Баявік "Гульня смерці".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Гадзіна пік" са старшынёй Мінгарвыканкама М. Паўлавым.
21.30 Фільм "Небаскроб".
23.35 Эратычны трылер "Нумар шаснаццаць".
1.45 Начны музканал.

НЯДЗЕЛЯ, 18 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

7.05 Дэтэктыўны серыял "Жулі Леско".
8.45 Слова мітрапаліта Філарэта на Крыжапаклонную нядзелю Вялікага паста.
9.00 Навіны.
9.10 "Новыя прыгоды гномаў".
9.40 Гумарыстычны серыял "Кувалда". **10.10** "Усё нармальна, мама!". Забаўляльная праграма.
10.40 Прэм'ер-парад.
11.10 "Вялікае снеданне".
11.40 Арсенал. Праграма пра армію.
12.10 "Гран-па ў белую ноч". Музычны фільм.
13.15 Дак. серыял "Вялікія жанчыны стагоддзя". Жаклін Кенедзі.
13.40 Серыял па выхадных. "Ключ да палёў". 4-я серыя.
14.35 25-ы кадр. **15.00** Навіны.
15.10 "Сустрэча ў Траецкім" з Аляксандрам Дамарацкім.
15.35 Крымінальнае дасье.
16.05 "Д'Артаньян і тры мушкецёры". Маст. фільм. 2-я і 3-я серыі.
18.50 Планета "АРТ".
19.20 Тэленавігатар.
19.40 Тэлебарометр. Прагноз надвор'я. **20.00** Рэзананс.
20.50 Спорт-кур'ер.
21.10 Ж. Марэ ў кінаалегорыі рэжысёра Ж. Както "Арфей".
23.00 Зоркі Берлінскага кінафестываля ў праграме "Новая калекцыя". Перадача 2-я.

ГРТ

6.46 Слова пастыра.
7.00 Навіны. **7.10** Служу Расіі!
7.40 "Аладзін".
8.05 Ранішняя зорка.
9.00 Навіны.
9.10 "Бесталковыя нататкі".
9.30 Пакуль усе дома.
10.05 КВЗ-2001. **12.15** "Ералаш".
12.25 Клуб падарожнікаў.
13.05 "Эх, Сямёнаўна!".
13.45 Скарбы Крамля
14.00 Навіны.
14.10 "Кітайскі гарадавы".
15.05 "Усё пра Мікі Мауса".
15.35 Разумнікі і разумніцы.
16.00 Жывая прырода. "Драпежнікі: Паляўнічыя міжволі".
17.00 Навіны. **17.20** "Рускія ў паліцыі". Спецрэпартаж.
17.35 Фільм "На Дзерыбасаўскай добрае надвор'е, ці На Брайтан-Біч зноў ідуць дажджы...".
19.30 Супербаявік "13 воін".
21.30 Часы.
22.45 "На футболе".
23.25 Трылер "Вялікі гуляка".

РТР

6.30 "Крот-хімік". Мультфільм.
6.35 Камедыя "Кропка, кропка, коска...".
7.55 Прагноз надвор'я.
8.00 Рускае лата.
8.40 "ТБ Бінга шоу".
9.35 Чэмпіянат свету па аўтагонках у класе "Формула-1". Гран-пры Малайзіі.
11.00 "Гарадок".
11.30 Федэрацыя.
12.10 Парламенцкая гадзіна.
13.00 Весткі.
13.20 Дыялогі пра жывёл.
14.20 "Вакол свету".
15.25 "Два раялі".
16.20 Сам сабе рэжысёр.
1..00 "Люстэрка".
18.20 Камедыя "Не хачу жаніцца".
20.00 Баявік "Міньён".
21.50 Камедыя "Салодкі і брыдкі".
23.30 "Сяргей Міхалкоў, ці Стары і Новы век". Дак. фільм.

НТБ

7.00 Сёння.
7.15 Фільм "Ліловы шар".
8.45 Мультфільм "Прагулка ката Леапольда".
9.00 Сёння.
9.15 Фільм "Вясновы прызыў".
11.00 Сёння. **11.30** "Дэпрэсія".
11.55 Фільм "Гэта я, Наталі".
14.00 "Трэці тайм".
15.00 Сёння.
15.25 Без рэцэпта.
15.55 Падарожжы натураліста.
16.25 Вялікія бацькі.
16.55 "Новыя прыгоды Мікіты".
18.00 Вынікі. **19.45** Лялькі.
20.00 "Вуліцы разбітых ліхтароў". "Падстаўка".
21.15 Фільм "Кітайская скарбонка".
23.25 "Футбольны клуб".
0.05 "За мяжой магчымага".

КУЛЬТУРА

9.05 ДТА.
9.30 "Фантазёры". Маст. фільм.
10.35 Экспедыцыя "ЧІЖ".
11.00 Фільмы пра жывёл.
11.55 "Бабуліны рэцэпты".
12.10 "Графаман".
12.35 Ток-шоу "Наўздагад. Алег Меншыкаў.
13.00 Стагоддзе Рускага музея.
13.30 Навіны культуры.
13.45 Тэатральны летапіс XX стагоддзя. Міхаіл Рошчын.
14.10 "Лізавета". Маст. фільм. 4-я серыя. **15.40** Тым часам.
16.05 "Нью-Йорк Тоні Бенета".
17.30 Валейбол. Еўраліга чэмпіёнаў. Фінал. Жанчыны.
18.30 "Смехантастальгія".
18.55 "Вячэрняя казка".
19.10 "Прынц і Жабрак". Маст. фільм.
21.00 Навіны культуры.
21.20 "Асабістыя ўспаміны пра вялікае жыццё".
21.25 "Хто там...".
21.50 "Маланка". Маст. фільм.
22.30 У свеце танца. "Памяці Элвіна Элі".

СТБ

7.00 Музканал.
7.30 "Іншапланецяне".
8.00 "Гадзіна пік".
9.20 Футбол. Англійская прэм'ерліга. **11.30** "Яе звалі Мікіта".
12.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
12.45 "Прывітанне, доктар!".
13.15 Фантастычны фільм "Праз церніі да зорак". 2-я серыя.
15.00 "Кірава, 17".
15.20 "Пахавальная каманда".
15.40 "Іншапланецяне".

Міністэрства адукацыі выказвае глыбокае спачуванне начальніку аддзела па рабоце з кадрамі Галоўнага ўпраўлення кадравай палітыкі Зоі Мікалаеўне Южык з прычыны напаткаўшага яе вялікага гора — заўчаснай смерці МАЦІ.

ПАНЯДЗЕЛАК, 19 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 18.00, 23.35 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.00 Рэзананс.
9.15 Тэлебарометр. Прагноз надвор'я.
9.30 Здароўе. Тэлечасопіс.
10.00 "Неўтаймоўная Хільда".
11.15 "Усе мае дзеці".
12.05 "Новыя прыгоды гномаў".
13.10 Маст. фільм паводле аднайменнай п'есы А. Астроўскага "Шалёныя грошы".
14.35 Урокі Н. Наважылавай.
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 Фільм — дзецям. Казачныя прыгоды ў маст. фільме "Падарожжа па чалавечаму целу".
16.40 Тэленавігатар.
17.00 "Усе мае дзеці".
18.25 Палітычныя дыялогі.
18.55 Зона Ікс.
19.10 Міў-Міў і Т. Лерміт у камедыі "Фіктыўны шлюб".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама.
21.30 Правы чалавека: погляд у свет.
21.50 "Неўтаймоўная Хільда".
22.40 Стадыён.
23.05 Планета "АРТ".
23.50 "СТБ-24 гадзіны".

ГРТ

15.55 "Паветраныя замкі".
17.00, 23.30 Навіны.
17.25 "Уранавы горад". Спецрэпартаж. **17.45** Чакай мяне.
18.40 "Хто хоча стаць мільянерам?".
19.45 Добрай ночы, малышы!
20.00 Час. **21.00** "X-files".
22.45 Погляд.
23.45 "Чалавек ніадкуль".

РАСІЯ

7.00, 8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі. **7.30** Масква—Мінск.
7.45 Праваслаўны каляндар.
7.50 Мясцовы час. "Дзяжурная часць".
8.15 Баявік "Міньён".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Вечны кліч".
18.00 "Шалёныя грошы".
19.30 Мясцовы час. Весткі — Масква.
19.50 Аўтарская праграма Алены Масюк "Краіна маўчання". Частка 2-я.
20.30 "Аншлаг" і К.
21.30 Міхаіл Жванецкі. "Простыя рэчы". **22.30** Мясцовы час.
22.40 Падрабязнасці.
22.50 Дзяжурная часць.
23.00 Вострасюжэтны фільм "Выпадак у квадраце 36—80".
0.25 Спорт за тыдзень.
1.20 "Вельмі вялікі тэніс".
1.45 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Сон у летні дзень". Маст. фільм.
9.25 Творы Ф. Шапена выконвае Э. Вірсаладзе.
9.55 "Буду спрачацца! Анатоль Тарасаў", "Адзінокае катанне". Дак. фільмы. **10.30** "Рамон-і-Кахаль".
11.30 Навіны культуры.
11.40 "Выхаванне пачуццяў". Маст. фільм. 1-я серыя.
12.35 Ч. Айтматаў. "Плаха".
12.50 "Гістарычныя канцэрты". С. Рыхтэр. **13.30** Навіны культуры.
13.45 Мультфільмы.
14.15 "Сферы". **15.00** Навіны.
15.10 "Востраў-Матылёк".
15.35 Тэлеэнцыклапедыя.
15.50 "Ліса і заяц". Мультфільм.
16.00 "Бачу цэль!". Тэлечасопіс.
16.25 "Рамон-і-Кахаль".
17.30 Навіны культуры.
17.40 Машыны часу. "Прыбыццё поезда". **18.05** Музычныя дамы. Фёдар Шаляпін.
18.30 Айчына і лёсы. "Лебедзевы".
19.10 Вячэрняя казка.
19.20 "Ох, ужо гэтыя дзеткі". Мультсерыял. **19.30** Навіны культуры.
19.50, 21.30 "Сродак Макрапуласа". Спектакль. **21.10** Пасля навін...
22.20 Ад кінаавангарда да відэаарта. "Ландшафты цела".
23.00 Навіны культуры.

НТБ

5.00 Сёння раніцай.
5.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.20 Крымінал.
5.35, 7.40 Карданны вал.
5.50, 7.20 У запас.
6.35 У друк. **6.50** Тушыце святло.
7.50 Гадзіна быка.
7.55 "Вуліцы разбітых ліхтароў".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.20 "Каханне і тайны Сансет Біч".
11.30 Учора ў "Выніках".
12.45 Лялькі. **13.30** "Усяго".
14.00 Стары тэлевізар.
15.30 У запас.
16.10 Футбольны клуб.
17.05 "О, шчаслівчык!".
18.25 Герой дня.
18.45 Крымінал.
19.05 "Крывавы спорт".
21.50 Тушыце святло.
22.00 "Дасье дэтэктыва Дуброўскага". **23.20** Сёння апоўначы.
23,50 Гадзіна быка.
23.55 "Антрапалогія".

СТБ

15.20 Інфармацыйная праграма "168 гадзін Мінска".
16.00 "Ікс-мен".
16.30 "Шкадлівы сабака".
17.00 "Дарма і Грэг".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Гараскоп СТБ.
17.50 "Культурнае жыццё Мінска".
18.00 Тэленавела, выбраная тэлегледачамі. **19.00** "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Віртуальны свет".
20.00 "Мэш".
20.30 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Пароль — "Вечнасць".
22.05 Крымінальная драма "Спіс Габрыэль". **0.00** Навіны СНД.
0.15 Футбольны кур'ер.

АЎТОРАК, 20 САКАВІКА

БЕЛАРУСКАЕ ТЭЛЕБАЧАННЕ

6.30 Добрай раніцы, Беларусь!
7.00, 9.00, 11.00, 13.00, 18.00, 23.40 Навіны.
7.10 Добрай раніцы, Беларусь!
8.05 "Неўтаймоўная Хільда".
9.15 "Таямнічы свет Алекс Мак".
9.45 Стадыён.
10.15 Дак. серыял "Гістарычныя расследаванні". Фільм "Уладзімір Парэмскі". **11.15** "Усе мае дзеці".
12.00 "Адысея каманды Кухто". Тэлегульня. **12.30** Крымінальнае дасье.
13.15 Маст. фільм паводле твораў М. Булгакава "Бег". 1-я серыя.
15.00 Навіны (з сурдаперакладам).
15.10 "Марсупіламі".
15.35 "Тайны свет Алеке Мак".
16.05 "5х5". Інфармацыйна-забаўляльная праграма для старшакласнікаў.
17.00 "Усе мае дзеці".
18.25 "Масква—Мінск".
18.45 Зона Ікс.
19.00 Д. Хана і Э. Робертс у псіхалагічнай драме "Палявыя кветкі".
20.40 Калыханка.
21.00 Панарама. **21.30** Падзея.
21.45 "Спорт-кур'ер".
22.05 "Неўтаймоўная Хільда".
22.55 Ток-шоу "Будні". Новыя тэхналогіі.
23.55 "СТБ — 24 гадзіны".

ГРТ

8.00, 11.00, 14.00, 17.00, 23.20 Навіны.
8.15 "Паветраныя замкі".
9.55 "Хто хоча стаць мільянерам?".
14.20 Цар гары.
14.45 Да шаснаццаці і старэй.
15.20 "Пакемон". **15.45** "Ералаш".
15.55 "Паветраныя замкі".
17.25 "Пераможам?..". Да Чэмпіяната свету па фігурнаму катанню.
17.55 Як гэта было. Савецкія "МіГі" ў небе Карэі. 1950—1953 гады.
18.40 "Забойная сіла-2: След бумеранга". **19.45** Добрай ночы, малышы!
20.00 Час. **21.00** Камедыя "Небяспечна для жыцця".
22.45 "Цывілізацыя". Мікалай Цімафееў-Рэсоўскі.
23.35 "Полтэргейст-3".

РАСІЯ

8.00, 10.00, 16.00, 19.00, 22.00 Весткі.
8.15 Мая сям'я. "Здрада ў разуменні мужчын і жанчын".
9.25 "Адчыніце, міліцыя!".
10.30 "Санта-Барбара".
16.30 "Том і Джэры".
16.45 "Вечны кліч".
18.00 "Шалёныя грошы".
19.30 Мясцовы час. Весткі—Масква.
19.50 Фігурнае катанне. Чэмпіянат свету. Парнае катанне. Кароткая праграма.
21.30 "Расія—пачатак". Прэм'ера дак. серыяла.
22.30 Мясцовы час.
22.40 Падрабязнасці.
22.50 Дзяжурная часць.
23.00 Мужчына і жанчына. Алена Андрэева. **23.45** Маст. фільм "Спакушэнне Ізабель".
1.30 Прагноз надвор'я.

КУЛЬТУРА

7.05 Навіны культуры.
7.20 Пасля навін...
7.40 "Чырвонае і чорнае". Маст. фільм. 1-я серыя.
8.50 Іграе "Церам-квартэт".
9.30 Русь-вёска. Дак. фільмы.
10.25 "Рамон-і-Кахаль".
11.30 "Навіны культуры".
11.40 "Выхаванне пачуццяў". Маст. фільм. 2-я серыя.
12.35 Паклоннікам Тэрпсіхоры.
12.55 "Колькі вёрст да рэйхстага?". Дак. фільм.
13.30 Навіны культуры.
13.45 "Вяртанне з Алімпа".
14.05 Разам з Фафалем.
14.15 Яны сябравалі з Казлоўскім.
15.00 Навіны.
15.10 "Востраў-Матылёк".
15.35 Тэлеэнцыклапедыя.
15.50 "Каралеўскі бутэрброд".
16.00 Справа жыццёвая.
16.25 "Рамон-і-Кахаль".
17.30 Навіны культуры.
17.40 Ноу-хау.
17.55 "Расійскі кур'ер". Горад Каргаполь.
18.20 "Цытаты з жыцця". Касманаўт Георгій Грэчка.
19.00 Вячэрняя казка.
19.10 "Ох, ужо гэтыя дзеткі".
19.30 Навіны культуры.
19.50 Русь-вёска. Дак. фільмы.
20.45 Пасля навін...
21.05 "Трэці званок".
21.35 "Чырвонае і чорнае". Маст. фільм. 1-я серыя.
22.45 "Загадка Сфінкса". Мультфільм для дарослых.
23.00 Навіны культуры.

НТБ

5.00 Сёння раніцай.
5.15, 7.15 Спорт, надвор'е.
5.20, 6.20 Крымінал.
5.35, 7.40 Карданны вал.
5.50, 7.20 У запас.
6.35 У друк.
6.50 Тушыце святло.
7.50 Гадзіна быка.
7.55 "Вуліцы разбітых ліхтароў".
9.00, 11.00, 13.00, 15.00, 18.00, 21.00 Сёння.
9.20 "Каханне і тайны Сансет Біч".
11.25 Фільм "Хамут для маркіза".
13.30 Крымінал. "Чыстасардэчнае прызнанне".
14.00 Стары тэлевізар.
15.30 У запас.
16.10 "Страсць".
17.05 "О, шчаслівчык!".
18.30 Герой дня.
18.45 Крымінал.
19.05 "Ідэальная пара".
20.15 "Крымінальная Расія". "Выкраданне Страдзівары".
21.50 Тушыце святло.
22.00 "Дасье дэтэктыва Дуброўскага". **23.15** Сёння апоўначы.
23.45 Гадзіна быка.
23.50 "Антрапалогія".
0.40 "За мяжой магчымага".

СТБ

6.00 "Ікс-мен".
6.30 "Шкадлівы сабака".
7.00 "Манітор". Навіны з Інтэрнета.
7.30 Музыка на СТБ.
7.45 "Выпадковы сведка".
8.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
8.45 Крымінальная меладрама "Дзяўчына і дэльфіны".
10.35 "Дыскаверы" на СТБ.
10.55 "Віртуальны свет".
11.05 Камедыя "Слабы пол".
13.20 "Кінаафіша Мінска".
13.30 Навіны СТБ.
13.45 Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ. **14.00** "Пляж".
15.00 "Пароль — "Вечнасць".
16.00 "Ікс-мен".
16.30 "Шкадлівы сабака".
17.00 "Дарма і Грэг".
17.30 Навіны СТБ.
17.45 Гараскоп СТБ.
17.50 "Культурнае жыццё Мінска".
18.00 Тэленавела, выбраная тэлегледачамі.
19.00 "Выпадковы сведка".
19.30 Навіны "СТБ-24 гадзіны".
19.45 "Віртуальны свет".
20.00 "Мэш". **20.30** Міжнародныя спартыўныя навіны на СТБ.
20.45 "Вечарніца".
21.00 "Пароль — "Вечнасць".
22.05 Дэтэктыў "Прычына смерці".
0.05 Навіны СНД.
0.20 Камедыя "Слабы пол".

Галоўны рэдактар Алег КУЛІЦКІ

ЗАСНАВАЛЬНІК —МІНІСТЭРСТВА АДУКАЦЫІ РЭСПУБЛІКІ БЕЛАРУСЬ
Рэгістрацыйны нумар 370.
ДЗЯРЖАЎНАЕ ПРАДПРЫЕМСТВА "ДОМ ПРЭСЫ". 22 00 13, МІНСК, вул. Б.ХМЯЛЬНІЦКАГА, 10-а

НАШ АДРАС:
220034, МІНСК, ВУЛІЦА ЗАХАРАВА, 42.

Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі — 36-91-42; першага намесніка галоўнага рэдактара — 36-53-22; намесніка галоўнага рэдактара-адказнага сакратара — 36-40-63; аддзелаў: школ - 36-43-62, праблем выхавання - 36-43-71, 36-90-63; інфармацыі - 36-41-55; ВНУ і тэхнікумаў - 36-44-25; прафтэхадукацыі, пісьмаў і сацыяльных праблем - 36-44-25; культуры - 36-41-55.

Аўтары допісаў у рэдакцыю паведамляюць сваё прозвішча, поўнасцю імя і імя па бацьку, пашпартныя звесткі (нумар пашпарта, дату выдачы, кім выдадзены пашпарт), асноўнае месца работы, зваротны адрас, нясуць адказнасць за дакладнасць фактаў і іншай інфармацыі.

Пісьмы, рукапісы, фотаздымкі і малюнкі не рэцэнзуюцца і не вяртаюцца.

Аб'явы могуць друкавацца не толькі на дзяржаўнай, але і на замежных мовах.

Меркаванне аўтараў публікацый не абавязкова адлюстроўвае пункт гледжання рэдакцыі.

Адказны дзяжурны Святлана КІРСАНАВА.

Рэспубліканскае унітарнае прадпрыемства друкарня выдавецтва "Беларускі Дом друку", 220041, Мінск, праспект Ф.Скарыны, 79.
Аб'ём — два друкаваныя аркушы. Спосаб друку — афсетны. Фармат А2. Індэкс 63867.
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 Замова №1453
П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
Падпісана да друку 16.3.2001 г. у 18.10
Наклад 30.000 паасобнікаў.